

**ДО
ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА СОБРАНИЕТО
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

Врз основа на член 71 став 1 од Уставот на Република Северна Македонија и членовите 139, 144 и 175 од Деловникот на Собранието на Република Северна Македонија, Ви поднесуваме Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за енергетика, по скратена постапка.

ПРАТЕНИЦИ:

Бојан Стојаноски
Зоранко Јованев
Бранко Петрушевски
Тони Јаковски

Предлагачи: Група пратеници

ПРЕДЛОГ НА ЗАКОН
ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ЕНЕРГЕТИКА,
ПО СКРАТЕНА ПОСТАПКА

Скопје, јули 2026 година

ВОВЕД

I. ОЦЕНКА НА СОСТОЈБИТЕ ВО ОБЛАСТА ШТО ТРЕБА ДА СЕ УРЕДИ СО ЗАКОНОТ И ПРИЧИНИТЕ ЗА ДОНЕСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ

Со Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 101/25 и 135/25) се уредуваат целите и начинот на спроведување на енергетската политика; енергетските дејности, начинот и условите за нивно вршење; правата и обврските на потрошувачите на енергија и корисниците на енергетските системи; постапката за утврдување и исполнување на обврските за обезбедување на јавна услуга во снабдувањето со електрична енергија, гас и топлинска енергија; сигурност во снабдувањето со енергија; статусот, надлежноста и начинот на работа на Регулаторната комисија за енергетика; условите и начинот на пристап и приклучување на системи за пренос и дистрибуција на енергија; изградбата на енергетски објекти; пазарите на електрична енергија, гас, топлинска енергија, како и пазарот на сурова нафта, нафтени деривати и горива за транспорт и други прашања од областа на енергетиката.

Поимот „енергетска сиромаштија“ преставува основа за донесување на Методологијата за мерење на нивото на енергетска сиромаштија и за понатамошно креирање и спроведување соодветни мерки и политики за справување со состојбите поврзани со ограничената можност на домаќинствата да обезбедат соодветни енергетски услуги и во однос на оваа категорија, но истата како дефиниција не е опфатена во постојниот закон заради што неопходно е да се прецизира и оваа дефиниција во поимникот од законот.

Заради доследната примена на законот која се однесува на постапката за изградба на енергетски објект и постапката за стекнување со лиценца за вршење енергетска дејност потребно е дополнително да се допрецизира делот за условите за издавање лиценца за вршење енергетска дејност производство на електрична енергија, кои би значеле дека за да се издаде истата од Регулаторната комисија за енергетика односно правното лице да се стекне со неа, претходно мора да биде издадено овластување за изградба на енергетски објект од страна на Министерството согласно овој закон.

Во однос на обврската за инсталирање складишта на електрична енергија за електроцентралите кои користат варијабилен обновлив извор на енергија, со предложената одредба се врши само усогласување со членот 130 и дополнително се воведува исклучок од оваа обврска за електроцентрали и објекти за производство на електрична енергија чија изградба се финансира од Буџетот, односно преку заем за кој гаранцијата ја издава државата.

Дополнувањата на одредбите кои се однесуваат на трговијата со горива, имаат за цел да се земат предвид специфичностите на мазутот, битуменот и нафтениот кокс како производи кои барат посебни услови за складирање.

Можноста за спроведување на писмениот дел од стручниот испит и преку електронска форма од страна на Министерството е усогласување со прописите од областа на електронското управување и електронските услуги и дополнително овој Предлог на закон овозможува продолжување на постапките за доделување овластување и реализација на енергетски објекти кои се дел од Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година, но како преодно решение во постојниот закон не се во целост

дефинирани, од причина што истото само по себе преставува решение кое опфаќа започнати проекти и по Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24).

Поради горенаведените причини, како и поради потребата од создавање појасна, покохерентна и применлива законска рамка во областа на енергетиката, потребно е доуредување на одделни прашања од енергетскиот сектор, преку кои се очекува да се обезбеди правна сигурност за субјектите на кои се однесуваат одредбите и да се создадат услови за ефикасно остварување на целите на енергетската политика.

II. ЦЕЛИ, НАЧЕЛА И ОСНОВНИ РЕШЕНИЈА

Предлог на законот за изменување и дополнување на Законот за енергетика се темели на истите цели и начела на кои се темели Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 101/25 и 135/25) и со истиот се очекува олеснување на условите за инвестирање во производство на електрична енергија од обновливи извори, воведување на јасна дефиниција за енергетска сиромаштија, флексибилно применување на обврските за складирање на енергија кај државно финансирани проекти, како и обезбедување на правна сигурност и непрекинато спроведување на проектите од Годишниот план за 2025 година.

III. ОЦЕНА НА ФИНАНСИСКИТЕ ПОСЛЕДИЦИ ОД ПРЕДЛОГ ЗАКОНОТ ВРЗ БУЏЕТОТ И ДРУГИТЕ ЈАВНИ ФИНАНСИСКИ СРЕДСТВА

Предлог-законот нема да предизвика финансиски импликации врз Буџетот на Република Северна Македонија.

IV. ПРОЦЕНА НА ФИНАНСИСКИТЕ СРЕДСТВА ПОТРЕБНИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ, НАЧИН НА НИВНОТО ОБЕЗБЕДУВАЊЕ, ПОДАТОЦИ ЗА ТОА ДАЛИ СПРОВЕДУВАЊЕТО НА ЗАКОНОТ ПОВЛЕКУВА МАТЕРИЈАЛНИ ОБВРСКИ ЗА ОДДЕЛНИ СУБЈЕКТИ

За спроведување на овој закон не е потребно обезбедување дополнителни финансиски средства од Буџетот на Република Северна Македонија

V. СКРАТЕНА ПОСТАПКА ЗА ДОНЕСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ

Согласно со член 175 од Деловникот на Собранието на Република Северна Македонија, од причина што не се работи за обемен закон, се предлага Собранието Предлог на законот за изменување и дополнување на Законот за енергетика, да го разгледа по скратена постапка.

ПРЕДЛОГ НА ЗАКОН
ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ЕНЕРГЕТИКА

Член 1

Во Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 101/25 и 135/25) во член 3 став (1) по точката 57 се додава нова точка 57-а, која гласи:
„57-а. „Енергетска сиромаштија“ е состојба во која домаќинство се соочува со високи трошоци за потрошувачка на енергија во однос на вкупниот расположлив приход, со ниска енергетска ефикасност на домот и неможност да одржува адекватна внатрешна температура и услови потребни за здрав и достоинствен живот;“.

Член 2

Во член 74 по ставот (11) се додава нов став (12), кој гласи:
„(12) Лиценца за вршење енергетска дејност производство на електрична енергија се издава доколку на правното лице претходно му е издадено овластување за изградба на енергетски објект од Министерството согласно со овој закон.“.

Ставовите (12), (13) и (14) стануваат ставови (13), (14) и (15).

Член 3

Во член 87 став (15) во првата реченица зборовите: „еднаква на 20% “ се заменуваат со зборовите: „ од најмалку 20%, а најмногу 40% “.

По ставот (15) се додава нов став (16), кој гласи:

„(16) По исклучок од ставот (15) на овој член обврската за инсталирање на складиште на електрична енергија со инсталирана моќност од најмалку 20% а најмногу 40% од инсталираната моќност на електроцентралата изразен во MW не се однесува за електроцентрала и/или објект за производство на електрична енергија чија изградба се финансира од Буџетот на Република Северна Македонија, односно заем за кој се издава гаранцијата од страна на Република Северна Македонија.“.

Ставовите (16), (17), (18) и (19) стануваат ставови (17),(18),(19) и (20).

Член 4

Во членот 252 по ставот (4) се додава нов став (5), кој гласи:

„(5) По исклучок на ставот (4) на овој член, трговецот на големо со горива трговијата со мазут, битумен и нафтен кокс не ја врши преку објекти за складирање на големо на сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и/или горива за транспорт.“.

Ставовите (5) и (6) стануваат ставови (6) и (7).

Во ставот (7) кој станува став (8) зборовите: „ ставот (5)“ се заменува со зборовите: „ ставот (6)“.

Ставовите (8) и (9) стануваат ставови (9) и (10).

Член 5

Во член 263 ставот (6) се менува и гласи:

„Писмениот дел од испитот технички го спроведува правно лице регистрирано во Централниот регистар на Република Северна Македонија и избрано од Министерството во

постапка согласно со Законот за јавните набавки или се организира од Министерството во електронска форма согласно Законот за електронско управување и електронски услуги.“.

Член 6

Во член 282 став (2) во точката 8 зборовите: „став (12)“ се заменуваат со зборовите: „став (13)“.

Член 7

Во член 299 во ставот (15) зборовите: „ставови (17) и (18)“ се заменуваат со зборовите: „ставови (18) и (19)“.

Член 8

Одредбата од членот 2 од овој закон со која во членот 74 се додава нов став (12), не се применува на енергетските објекти дел од Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година кои до денот на влегување во сила на овој закон се стекнале со лиценца за вршење енергетска дејност производство на електрична енергија.

Член 9

(1) Енергетските објекти кои се дел од Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година за кои до денот на влегување во сила на овој закон не е издадено решение за ставање во употреба на техничката опрема од страна на Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини и кои не поднеле барање за овластување во рокот утврден во член 299 од Законот за енергетика(*) („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 101/25 и 135/25), барање за овластување може да поднесат во рок од 30 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(2) За енергетските објекти за кои во рокот утврден во член 299 од Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр.101/25 и 135/25) е поднесено барање за овластување, а Комисијата за доделување на овластување утврдила дека кон барањето не е приложена комплетна документација, документацијата подносителот ја дополнува согласно ставот (3) од овој член, во рок од 30 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(3) За доделување на овластување за изградба на енергетски објект од ставовите (1) и (2) на овој член се доставува следнава документација:

1. одобрение за градење или решение за изведување на градба, односно поставување на опрема за која не е потребно одобрение за градење;
2. ревидиран основен проект за изградба на енергетскиот објект;
3. известување од Министерството дека изградбата на енергетскиот објект е дел од Годишниот план за изградба на енергетски објекти и
4. банкарска гаранција или депозит во корист на Министерството.“.

Член 10

Регулаторна комисија за енергетика ги усогласува подзаконските акти согласно одредбите од овој закон во рок од 15 дена од денот на влегување во сила на овој закон.

Член 11

Овој закон влегува во сила со денот на објавувањето во „Службен весник на Република Северна Македонија“.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ НА ПРЕДЛОГОТ НА ЗАКОН ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ЕНЕРГЕТИКА

I. ОБЈАСНУВАЊЕ НА СОДРЖИНАТА НА ОДРЕДБИТЕ НА ПРЕДЛОГ ЗАКОНОТ

Со членот 1 се воведува дефиниција за поимот „енергетска сиромаштија“, со цел негово јасно законско утврдување и создавање основа за креирање и спроведување на мерки и политики насочени кон заштита на домаќинствата кои се соочуваат со потешкотии во обезбедувањето на основните енергетски потреби.

Со членот 2 се дополнуваат одредбите кои се однесуваат на издавањето лиценца за вршење енергетска дејност производство на електрична енергија, со што за да се издаде лиценца потребно е за енергетскиот објект Министерството претходно има издадено овластување за изградба на енергетски објект согласно закон.

Со членот 3 се врши прецизирање на одредбите кои се однесуваат на обврската за инсталирање складишта на електрична енергија кај електроцентрали кои користат варијабилни обновливи извори на енергија и истиот се усогласува со членот за складирање на електрична енергија. Дополнително, се воведува исклучок од оваа обврска за енергетски објекти чија изградба се финансира од Буџетот, односно од заем за кој е издадена државна гаранција.

Со членот 4 се воведува исклучок од обврската трговијата на големо со горива да се врши преку објекти за складирање на големо, при што се пропишува дека трговијата на големо со тешки дестилати, тешки нафтени деривати (мазут и сите видови масла за ложење), како и со битумен и нафтен кокс, може да се врши и без користење на такви објекти. Со ова решение се врши прецизирање на законските одредби согласно специфичната природа на овие нафтени производи и начинот на нивниот промет, со што се овозможува поефикасно вршење на дејноста без да се нарушат условите за безбедно и законито работење.

Со членот 5 се врши измена на начинот на техничко спроведување на писмениот дел од испитот, со што се овозможува истиот да биде организиран од Министерството во електронска форма согласно прописите од областа на електронското управување и електронските услуги, покрај можноста неговото спроведување да го врши избрано правно лице во постапка согласно Законот за јавните набавки.

Членовите 6 и 7 се номотехнички усогласувања на постојните одредби со дополнетите ставови во членовите 2 и 3 од овој закон.

Со членот 8 се уредува преодно решение со кое се обезбедува правна сигурност за енергетските објекти опфатени со Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година кои до денот на влегување во сила на овој закон веќе се стекнале со лиценца за вршење енергетска дејност производство на електрична енергија.

Со членот 9 се уредува можноста за продолжување на постапката за доделување овластување за изградба на енергетски објекти кои се опфатени со Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година, а за кои до денот на влегувањето во сила на овој закон не е издадено решение за ставање во употреба на техничката опрема од страна на надлежниот инспекциски орган и не е поднесено барање за овластување во рокот утврден со член 299 од Законот за енергетика. Членот исто така овозможува дополнителен рок за поднесување барање за овластување, со цел обезбедување континуитет во реализацијата на планираните енергетски проекти. Дополнително, за енергетските објекти за кои веќе е поднесено барање за овластување во законскиот рок, но Комисијата за доделување на овластување утврдила дека документацијата не е комплетна, се овозможува дополнување на документацијата во определен рок. На овој начин се обезбедува еднаков третман на подносителите и се создаваат услови за

спроведување на постапките за доделување овластување врз основа на целосна документација. Со ставот (3) од овој член се утврдува документацијата која треба да се достави за спроведување на постапката за доделување овластување, односно за дополнување на документацијата кон веќе поднесеното барање, со што се обезбедува исполнување на условите пропишани за изградба на енергетски објекти.

Членот 10 уредува обврска на Регулаторната комисија за енергетика за усогласување на подзаконските акти од нејзина надлежност со одредбите од овој закон во однос на издавањето на лиценци.

Членот 11 уредува влегување во сила на законот.

II. МЕЃУСЕБНА ПОВРЗАНОСТ НА РЕШЕНИЈАТА СОДРЖАНИ ВО ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ОДРЕДБИ

Предложените одредби се меѓусебно поврзани и претставуваат единствена правна целина.

III. ПОСЛЕДИЦИ ШТО ЌЕ ПРОИЗЛЕЗАТ ОД ПРЕДЛОЖЕНИТЕ РЕШЕНИЈА

Предложеното законско решение има за цел обезбедување поефикасна примена на законските одредби, создавање услови за непречено спроведување на постапките поврзани со изградбата и работењето на енергетските објекти, како и унапредување на одделни постапки во областа на енергетиката. Со законот се создаваат правна основа за електронско спроведување на испитите за ракувачи на енергетски уреди и постројки, како и се овозможува поефикасно вршење на трговијата на големо со тешки дестилати, тешки нафтени деривати, битумен и нафтен кокс, преку пропишување исклучок од обврската за користење објекти за складирање на големо.

ТЕКСТ НА ОДРЕДБИТЕ ОД ЗАКОНОТ ЗА ЕНЕРГЕТИКА(*),
КОИ СЕ ИЗМЕНУВААТ И ДОПОЛНУВААТ

Дефиниции

Член 3

(1) Одделните изрази употребени во овој закон го имаат следново значење:

1. **„Агент за испорака“** е лице со задача за пренос на нето-позиции помеѓу различни договорни страни;

2. **„Агрегатор“** е лице кое врши агрегација;

3. **„Агрегација“** е функција што ја врши физичко или правно лице, кое ја комбинира потрошувачката од повеќе потрошувачи и/или произведената електрична енергија од повеќе производители за продажба, купување или аукција на кој било пазар на електрична енергија;

4. **„Адекватност на ресурсите“** е критериум за доверливост на електроенергетскиот систем што ја покажува способноста на системот да ја задоволи врвната побарувачка на крајните потрошувачи во секое време;

5. **„Активен потрошувач“** е краен потрошувач или група крајни потрошувачи кои дејствуваат заеднички и кои користат или складираат електрична енергија произведена во нивните производни постројки лоцирани на ограничено подрачје или кои самостојно ја продаваат произведената електрична енергија или учествуваат во механизмите за обезбедување флексибилност на системот или шеми за енергетска ефикасност, при што овие дејности не ја претставуваат неговата регистрирана приоритетна дејност;

6. **„Алгоритам за континуирано тргување“** е алгоритам што се користи во спојување во тековниот ден за усогласување на налозите и континуирано доделување меѓузонски капацитети;

7. **„Алгоритам за ценовно спојување“** е алгоритам што се користи за усогласување на налозите во едно поврзување во текот на денот и континуирано распределување на меѓузонски капацитет;

8. **„ACER“** е Агенција на Европската унија за соработка на регулаторите за енергетика (Agency for the Cooperation of Energy Regulators);

9. **„Балансен капацитет“** е обем на еквивалентна моќност што давателот на балансна услуга се согласил да ја стави на располагање и во однос на која давателот се согласил да поднесе до операторот на системот за пренос понуди за соодветна количина на балансна енергија за времетраењето на договорот за обезбедување на услуги за балансирање;

10. **„Балансен механизам“** е збир на документи, правила, процедури и методологии коишто ги дефинираат правата и обврските на учесниците на пазарот на електрична енергија или на учесниците на пазарот на гас во врска со балансната одговорност;

11. **„Балансирање“** се сите активности и постапки преку кои во секое време операторот на електропреносниот систем ја одржува фреквенцијата на системот во претходно утврден опсег на стабилност и врши усогласување со количината на резерви во однос на потребниот квалитет односно операторот на системот за пренос на гас ја одржува рамнотежата на системот преку промена на протокот на гасот во или надвор од системот во рамки на претходно утврдени граници на стабилност, со исклучок на активности и постапки кои се поврзани со гасот кој е преземен од страна на корисниците на системот и гасот кој се користи за управување на системот;

12. **„Балансна група“** е група што ја сочинуваат еден или повеќе учесници на пазарот на електрична енергија или пазарот на гас од кои еден член ја презема целосната балансна одговорност и претставува балансно одговорна страна за таа група;

13. **„Балансна енергија“** е енергија што ја користи операторот на системот за пренос за да изврши балансирање;

14. **„Балансна одговорност“** е одговорност на учесниците на пазарот на електрична енергија во однос на производството, потрошувачката и/или трансакциите со електрична енергија или потрошувачката и/или трансакциите со гас, во согласност со прифатените физички распореди (номинации) и финансиската одговорност кон операторот на електропреносниот систем или операторот на системот за пренос на гас за какво било отстапување и ако е потребно, за порамнување на отстапувањата (дебалансите);

15. **„Балансно одговорна страна“** е учесник на пазарот на електрична енергија или пазарот на гас, или негов избран претставник, кој презема балансна одговорност и доставува физички распореди (номинации) за балансната група во согласност со нивните меѓусебни договорни обврски, и е одговорен за дебалансите кон операторот на електропреносниот систем или операторот на системот за пренос на гас;

16. **„Биогорива“** се течни или гасовити горива за транспорт, кои се произведени од биомаса;

17. **„Биомаса“** е биоразградливиот дел на продукти, отпад и остатоци од биолошко потекло од земјоделски (растителни и животински) супстанции, шумски и други сродни индустрии како што се рибарство и аквакултура, како и од индустрискиот и комуналниот отпад од биолошко потекло;

18. **„Бруто-финална потрошувачка на енергија“** е вкупната потрошувачка на енергија за енергетски цели од страна на сите потрошувачи (домаќинства, индустрија, земјоделство, транспорт, рибарство, услужни дејности и јавни услуги), и која ја вклучува потрошувачката на електрична и топлинска енергија во енергетскиот сектор за производство на електрична и топлинска енергија, како и загубите во преносот и дистрибуцијата на електрична и топлинска енергија;

19. **„Варијабилен обновлив извор на енергија“** е обновлив нефосилен извор на енергија односно ветерната енергија и соларната енергија (фотоволтаици и термосоларни електрани);

20. **„Вертикално интегрирано трговско друштво“** е трговско друштво (во натамошниот текст: друштво) или поврзани друштва во коишто исто лице или исти лица имаат право, директно или индиректно, да управуваат и каде што друштвото или поврзаните друштва вршат барем една од енергетските дејности пренос или дистрибуција на електрична енергија/гас, или работа со постројки за складирање на гас и/или втечен гас и барем една од дејностите производство на електрична енергија, снабдување или трговија со електрична енергија и/или гас;

21. **„Виша сила во смисла на пазарот на електрична енергија“** е секој непредвидлив или невообичаен настан или ситуација, кој е надвор од разумната контрола на операторот на електропреносниот систем и не е последица на негова грешка, што не може ниту да се избегне или надмине со разумна предвидливост и темелни анализи, ниту може да се реши со мерки кои се разумно можни од техничка, финансиска или економска гледна точка, што се случил и објективно може да се провери и што го оневозможува привремено или трајно да ги исполнува своите обврски во врска со спојувањето на пазарите;

22. **„Внатрешна информација“** е прецизна информација што не е јавно објавена и е директно или индиректно поврзана со еден или повеќе енергетски производи на пазарите на големо и која, ако се објави, би влијаела врз цените на тие енергетски производи, при што за целите на оваа дефиниција, информација претставува:

22.1. информација што треба да биде објавена во согласност со овој закон и со прописите и другите акти донесени или одобрени согласно со овој закон или

22.2. информација поврзана со капацитетите и користење на објектите за производство, складирање, потрошувачка или пренос на електрична енергија или гас, вклучувајќи ги планираната или непланираната достапност на овие објекти или

22.3. информација што мора да биде јавно достапна во согласност со обврските утврдени во овој закон и со прописите и другите акти донесени или одобрени согласно со овој закон, договорите или вообичаените практики на соодветниот пазар на енергија на големо, ако можат да имаат значително влијание врз цените на енергетските производи на пазарот на големо или

22.4. други информации што учесниците на пазарот би ги користеле како основа за одлуки за тргување и давање налог за тргување со енергетски производи на пазарите на големо;

23. **„Вредност на неиспорачана енергија“** е максимална цена на електричната енергија изразена во евра/MWh што потрошувачите во Република Северна Македонија (во натамошниот текст: потрошувачите) се подготвени да ја платат за да избегнат прекин во снабдувањето;

24. **„Временски праг за гарантирање на преносниот капацитет во пазарот ден-однапред“** е временска точка по која меѓузонскиот капацитет станува гарантиран;

25. **„Временски термин за отворање на меѓузонското тргување на пазарот во тековниот ден“** е временска точка кога меѓузонскиот капацитет помеѓу зоните за наддавање се ослободува за дадена пазарна временска единица и одредена граница на зоната за наддавање;

26. **„Временски термин за затворање на меѓузонското тргување на пазарот во тековниот ден“** е временска точка во која повеќе не е дозволена распределба на меѓузонски капацитет за одредена пазарна временска единица;

27. **„Втечен природен гас (LNG)“** (во натамошниот текст: втечен природен гас) е прочистен гас кој е претворен во течна состојба со процес на ладење;

28. **„Гас“** е природен гас и водород, при што природен гас се сите гасови кои примарно се составени од метан, вклучувајќи гас од биомаса, особено биометан или други видови гасови, кои технички и безбедно може да се внесат и пренесуваат низ системот за гас;

29. **„Гарантирање на преносниот капацитет“** е гарантирање дека правата на меѓузонскиот капацитет ќе останат непроменети и доколку се променат ќе биде дадена компензација;

30. **„Горива за транспорт“** се горива наменети за употреба во транспортот како што се нафтени деривати, биогорива или мешавини од биогорива и нафтени деривати;

31. **„Граѓанска енергетска заедница“** е правно лице, кое се заснова на доброволно и отворено учество и ефективно го контролираат членовите или сопствениците на уделите кои се физички лица, општините, општините во градот Скопје и градот Скопје (во натамошниот текст: единици на локалната самоуправа) или правни лица согласно Законот за трговските друштва, кои споделуваат заеднички приклучок на електродистрибутивната или електропреносната мрежа. Како своја примарна цел има обезбедување на еколошки, економски или социјални придобивки за своите членови или сопственици на удели или за локалното подрачје каде што дејствува. Може да се вклучи во производство на електрична енергија, вклучително и од обновливи извори на енергија, во продажба, дистрибуција во рамките на опфатот на граѓанската енергетска заедница, снабдување, потрошувачка, агрегација, складирање на енергија, во услугите за енергетска ефикасност или услугите на полнење на електрични возила или во обезбедување други енергетски услуги за своите членови или сопственици на удели;

32. **„Давател на услуга за балансирање“** е учесник на пазарот на балансна енергија, кој на операторот на електропреносниот систем или операторот на системот за

пренос на гас му обезбедува услуги за балансирање врз основа на договор за учество на пазарот за балансирање;

33. **„Демонстрационен проект“** е проект кој застапува иновативна мерка или технологија како прва од таков вид во Република Северна Македонија и е значајно унапредување коешто може да даде подобри резултати од најсовремената применета мерка или технологија;

34. **„Делегиран оператор“** е регионалниот координативен центар или НЕМО назначени во државите членки на Европската Унија, на кои операторот на електропреносниот систем или НЕМО им делегира специфични задачи или обврски;

35. **„Деривати за електрична енергија/гас“** се финансиски инструменти како опции, фјучерси, свопови, договори однапред и други деривативни договори, коишто можат да се намират во готово, физички или преку признати клириншки куќи, со цел да се заштитат учесниците на организираниот пазар на електрична енергија/гас од можни флукутации на цените;

36. **„Директен вод“** е електроенергетски вод или гасовод кој поврзува изолиран произведен објект со складиште и/или изолиран потрошувач, или овозможува производител или снабдувач директно да ги снабдува своите простории, подружници или потрошувачи;

37. **„Дистрибуирано производство“** е производство на електрична енергија од електроцентрали приклучени на електродистрибутивен систем;

38. **„Дистрибуција на гас“** е транспорт на гас низ систем за дистрибуција на гас, и управување со систем за дистрибуција на гас заради испорака на гас на потрошувачите, не вклучувајќи снабдување со гас;

39. **„Дистрибуција на електрична енергија“** е пренесување и испорака на електрична енергија преку високонапонски, среднонапонски и нисконапонски електродистрибутивни мрежи и управување со електродистрибутивниот систем на определено подрачје, не вклучувајќи снабдување со електрична енергија;

40. **„Дистрибуција на топлинска енергија“** е пренесување на топла вода или пареа преку дистрибутивна мрежа и управување со системот за дистрибуција на топлинска енергија на определено подрачје заради испорака на топлинска енергија на потрошувачите, не вклучувајќи снабдување со топлинска енергија;

41. **„Договор за снабдување со гас“** е договор за снабдување со природен гас, кој не ги вклучува дериватите за трговија со гас;

42. **„Договор за снабдување со електрична енергија“** е договор за снабдување со електрична енергија, кој не ги вклучува дериватите на електричната енергија;

43. **„Договор за снабдување со електрична енергија со динамична цена“** е договор за снабдување со електрична енергија помеѓу снабдувач и потрошувач кој ја одразува промената на цените на организираниот пазар на електрична енергија, во временски период најмалку еднаков на времето на порамнување на пазарот;

44. **„Доделување на капацитет“** е доделување на правото за користење меѓузонски капацитет на интерконективен електропреносен вод, или од капацитет на прекуграничен вод на систем за пренос на гас, во одредена временска рамка;

45. **„Домаќинство“** е краен потрошувач кој купува електрична енергија, гас или топлинска енергија само за своите потреби како домаќинство, без да ги користи за професионални или комерцијални цели;

46. **„Друштво за електрична енергија“** е физичко или правно лице кое извршува најмалку една од следниве функции производство, пренос, дистрибуција, агрегација, управување со потрошувачката, складирање енергија, снабдување, или купување на електричната енергија, и кое е одговорно за комерцијални, технички или задачи на одржување поврзани со тие функции, но не ги вклучува крајните купувачи;

47. **„Единствено спојување во тековниот ден“** е континуиран процес во кој собраните налози се усогласени и меѓузонскиот капацитет е симултантно распореден за различни зони на наддавање на пазарот во тековниот ден;

48. **„Единствено спојување деноднапред“** е процес на аукција во кој собраните налози се усогласени и меѓузонскиот капацитет истовремено се распределува за различни трговски зони за тргување ден однапред;

49. **„Економски вишок од спојувањето деноднапред или во тековниот ден“** е збир на вишок што го остварува снабдувачот во текот на временски период во кој се врши спојувањето ден однапред или во тековниот ден, вишокот којшто го остварува потрошувачот во спојувањето деноднапред или во тековниот ден, приходот од загушувањата и други сродни трошоци и придобивки кои ја зголемуваат економската ефикасност во релевантниот временски период, вишокот на снабдувачот и потрошувачот како разлика помеѓу прифатените налози и цената на пазарно пребивање по единица на енергија, помножена со количината на енергија наведена во налозите;

50. **„Електродистрибутивен систем“** е енергетски систем за дистрибуција на електрична енергија, преку високонапонски, среднонапонски и нисконапонски мрежи, на определено подрачје од територијата на Република Северна Македонија, којшто е поврзан на електропреносниот систем;

51. **„Електродистрибутивна мрежа“** е електрична мрежа од меѓусебно поврзани електрични водови, трансформатори и друга опрема и постројки коишто претставуваат составен дел од електродистрибутивниот систем и преку која се испорачува/прима електрична енергија преку низок, среден и висок напон;

52. **„Електроенергетски систем“** е систем составен од производни постројки, електропреносна мрежа, една или повеќе електродистрибутивни мрежи и потрошувачи на електрична енергија;

53. **„Електропреносен систем“** е систем за пренос на електрична енергија преку електропреносната мрежа во Република Северна Македонија;

54. **„Електропреносна мрежа“** е мрежа која се користи за пренос на електрична енергија со висок напон преку високонапонски далекуводи, трансформатори и друга високонапонска опрема и постројки, од точката на прием од производителите на електрична енергија или интерконективните водови за електрична енергија, до точката на испорака;

55. **„Електроцентрала“** е енергетски објект односно енергетска постројка за производство на електрична енергија, кој е составен од една или повеќе генераторски единици и/или инвертери и/или други соодветни објекти кои споделуваат ист мерен уред и кој е приклучена на електропреносниот или електродистрибутивниот систем или произведува електрична енергија за сопствени потреби;

56. **„Енергетска ефикасност“** е сооднос помеѓу остварениот корисен учинок и внесот на енергија за остварување на тој корисен учинок;

57. **„Енергетска криза“** е постојна или неизбежна состојба во која постои значителен недостиг на електрична енергија, топлинска енергија, гас или нафта, утврдени со прописите и плановите со кои се регулира подготвеноста за ризици во енергетскиот сектор или во која не е можно снабдување со енергија на потрошувачите;

58. **„Енергетски објект“** е дел од енергетскиот систем наменет за производство, пренос, дистрибуција, потрошувачка и/или складирање на енергија;

59. **„Енергетски производ на пазарот на големо“** е договор или дериватив, без оглед на местото и начинот на тргување за снабдување или пренос на електрична енергија или гас кога испораката или преносот се врши на територијата на Република Северна Македонија или на територијата на договорна страна на Енергетската заедница или на држава членка на Европската Унија, при што договорите за снабдување и дистрибуција на електрична енергија или гас за крајните потрошувачи не се сметаат за енергетски

производи на пазарите на големо, освен договорите за снабдување на крајните потрошувачи со капацитет на потрошувачка еднаква или поголема на потрошувачката определена во овој закон;

60. **„Енергетски систем“** е систем од меѓусебно поврзани објекти, уреди и постројки за производство, пренос или дистрибуција на енергија кој претставува интегрирана техничко-технолошка и функционална целина и служи за снабдување на потрошувачите со енергијата од производителите, односно изворите на енергија;

61. **„Енергетски субјект“** е правно или физичко лице кое врши најмалку една од дејностите производство, пренос, дистрибуција, агрегација, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија и кое е одговорно за комерцијални, технички или задачи на одржување поврзани со тие функции, но не ги вклучува крајните потрошувачи;

62. **„Енергија“** се сите форми на енергија и енергетски производи, горива што согоруваат, топлинска енергија, електрична енергија или други форми на енергија, која може да потекнува од фосилни, нуклеарни или обновливи извори;

63. **„ECDSO-E“** е Координативна група на оператори на дистрибутивни системи во Енергетска заедница основана со Процедурален Акт на Министерскиот Совет на Енергетска заедница;

64. **„ECRB“** е Регулаторниот одбор на енергетската заедница (Energy Community Regulatory Board);

65. **„ENTSO-E“** е Европска мрежа на оператори на електропреносни системи (European Network of Transmission System Operators for Electricity) и

66. **„ENTSOG“** е Европска мрежа на оператори на системи за пренос на гас (European Network of Transmission System Operators for Gas);

67. **„Загушување во електропреносен систем“** е состојба во електропреносниот систем во која не може да се пренесе целиот физички проток побаран од учесниците на пазарот на електрична енергија за реализација на трговија со електрична енергија, поради неможност на одделни елементи на мрежата да го овозможат протокот;

68. **„Загушување во систем за пренос на гас“** е состојба во која побарувачката за реални испораки од системот за пренос на гас го надминува техничкиот капацитет на системот во одреден момент;

69. **„Заеднички мрежен модел“** е збир на податоци договорен меѓу операторите на преносниот систем во Европската Унија, кои ја опишуваат главната карактеристика на електроенергетскиот систем (производство, оптоварување и топологија на мрежата) и правилата за промена на овие карактеристики за време на процесот на пресметување на капацитетот кои и се проширени на операторите на преносниот систем од договорните страни;

70. **„Заеднички регистар на налози“** е модул во системот за континуирано поврзување во тековниот ден, што ги прибира сите налози од номинираните оператори на организиран пазар на електрична енергија кои учествуваат во единственото пазарно спојување што можат да се спарат во тековниот ден и да вршат континуирано спарување на налозите;

71. **„Зона на наддавање“** е најголемата географска област во која учесниците на пазарот на електрична енергија можат да разменуваат енергија без обврска да имаат доделен електропреносен капацитет;

72. **„Инсталирана моќност на електроцентрала“** е збир на номиналните активни моќности на сите генераторски единици (електрични генератори и/или инвертери) инсталирани во електроцентралата;

73. **„Интерконективен вод“** е вод за електрична енергија односно цевковод за гас вклучувајќи ја и припадната опрема и постројки, со кој електропреносниот систем, односно системот за пренос за гас на Република Северна Македонија се поврзува со соодветниот преносен систем на соседна држава;

74. **„Интероперабилност“** е способност на електроенергетска или комуникациска мрежа, систем, уред, апликација или компонента да разменува информации со друг таков објект со цел да ги извршат бараните функции или да им овозможат пристап на корисниците до потребните информации;

75. **„Испорака на електрична енергија“** е физичко предавање на електричната енергија во мрежите или нејзино преземање од мрежите;

76. **„Истовремена криза со електрична енергија“** е криза со електрична енергија која влијае на повеќе од една договорна страна во исто време;

77. **„Калкулатор на координиран капацитет“** е субјект или субјекти кои имаат задача да пресметуваат преносен капацитет на регионално ниво или повисоко ниво;

78. **„Калкулатор за планирана размена“** е субјект или субјекти кои имаат задача да пресметуваат планирани размени;

79. **„Клиринг цена“** е цена утврдена со усогласување на највисокиот прифатен налог за продажба и најнискиот прифатен налог за купување на пазарот на електрична енергија;

80. **„Компримиран гас (CNG)“** е природен гас во гасовита состојба, компримиран на притисок поголем од 100 бари;

81. **„Конвенционален мерен уред“** е аналоген електромагнетен или електронски уред без способност за испраќање или прием на податоци;

82. **„Конечен дневен распоред“** е документ изготвен од операторот на електропреносниот систем за целокупното производство на електрична енергија, внатрешните и прекуграничните трансакции преку електропреносниот систем, врз основа на физички распореди доставени од учесниците на пазарот на електрична енергија, одобрени од операторот на електропреносниот систем;

83. **„Контра тргување“** е меѓузонска размена на електрична енергија иницирана од операторот на електропреносниот систем и/или оператор на друг електропреносен систем надвор од зоната на наддавање, со цел да се отстрани физичкото загушување на електропреносниот систем или на интерконективен вод;

84. **„Контрола“** се права, договори или други средства кои поединечно или во комбинација, а земајќи ги предвид фактичките или правните околности даваат можност за вршење одлучувачко влијание врз енергетскиот субјект, особено преку:

- сопственост или право на користење на целиот или дел од имотот на енергетскиот субјект,

- правата или договорите кои овозможуваат одлучувачко влијание врз составот, гласањето или одлуките на органите на енергетскиот субјект;

85. **„Контролна област“** е усогласен дел од поврзаниот електропреносен систем којшто е управуван од еден оператор и ги вклучува сите поврзани потрошувачи и производни постројки;

86. **„Координативна група за сигурност во снабдувањето“** е група основана од министерскиот совет на Енергетската заедница, во согласност со обврските кои произлегуваат од ратификуваните меѓународни договори, формирана за следење, координација, размена на искуства поврзани со сигурност на снабдувањето и развивање на сеопфатна анализа на ризик;

87. **„Координиран нето-преносен капацитет“** е метод за пресметување на капацитетот заснован на принципот на проценка и дефинирање ex-ante максимална размена на енергија помеѓу соседните зони на наддавање;

88. **„Корективна мерка“** е секоја мерка што ја применува оператор на електропреносниот систем или неколку оператори на електропреносните системи, рачно или автоматски, со цел да се одржи оперативната безбедност;

89. **„Корисник на системот“** е производител на електрична енергија, краен потрошувач, оператор на складиште, агрегатор, снабдувач, трговец и други оператори на системите;

90. **„Координатор за справување со ризици“** е лице, група на лица, тим составен од релевантни национални експерти од областа на енергетиката, назначени од Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини (во натамошниот текст: Министерството) или институција која има задача да дејствува како контакт точка и да го координира протокот на информации за време на енергетска криза;

91. **„Краен потрошувач“** е потрошувач кој купува електрична енергија, гас или топлинска енергија за сопствени потреби;

92. **„Критичен мрежен елемент“** е мрежен елемент во зоната на наддавање или помеѓу зоните за наддавање земени во предвид во процесот на пресметување на капацитетот, ограничувајќи ја количината на моќност што може да се размени;

93. **„Купувач“** е лице кое купува енергија за сопствени потреби или за натамошна продажба;

94. **„Купувач на големо“** е физичко или правно лице кое купува електрична енергија заради препродажба во или надвор од системот каде што е основано;

95. **„Лајнпак“** (анг. line pack) е актуелна количина на гас, која под притисок се складира во преносниот односно дистрибутивниот систем на гас, која краткорочно може да се користи за одржување сигурност во работата и балансирање на системот во рамки на дозволеният опсег на промена на притисокот;

96. **„Лице“** е физичко лице, како и правно или физичко лице регистрирано во соодветниот регистар во Република Северна Македонија;

97. **„Лиценца“** е акт издаден од Регулаторната комисија за енергетика врз основа на која лицето на кое му е издадена може да врши енергетска дејност во Република Северна Македонија;

98. **„Мал потрошувач на електрична енергија, односно гас“** е лице кое согласно Законот за трговските друштва е класифицирано како микро односно мал трговец;

99. **„Маргина на доверливост“** е намалување на меѓузонскиот капацитет за покривање на несигурностите во рамките на пресметката на капацитетот;

100. **„Меѓузонски капацитет“** е слободниот преносен капацитет со кој поврзаниот електропреносен систем овозможува да се реализира преносот на енергија помеѓу зоните на наддавање;

101. **„Метод на поместување во производство“** е метод за претворање на промена на нето-позицијата на дадена зона на наддавање во проценето специфично зголемување или намалување на снабдувањето со електрична енергија во заедничкиот модел на мрежата;

102. **„Механизам за обезбедување на моќност“** е привремена мерка со која се обезбедува постигнување на потребното ниво на адекватност на ресурсите со плаќање надоместок за нивната достапност, исклучувајќи ги мерките кои се однесуваат на системски услуги или управување со загушувањата;

103. **„Надоместок за раскинување на договорот“** е надомест или казна што на купувачите им ја изрекуваат снабдувачите или учесниците на пазарот кои се занимаваат со агрегирање поради раскинување на договор за снабдување со електрична енергија или услуга;

104. **„Надлежен орган за подготовка за справување со ризици во електроенергетскиот сектор и секторот за гас“** е орган на државната управа или друг орган или регулаторен орган назначен согласно со овој закон;

105. **„Налози“** е намера за купување или продавање енергија или капацитет изразени од страна на учесник на пазарот што подлежи на одредени услови за извршување;

106. **„Национални ТСМ“** се услови, прописи и методологии изработени и предложени за одобрување на Регулаторна комисија за енергетика од страна на операторот на електропреносниот систем и/или НЕМО согласно одредбите од овој закон;

107. **„Најдобри достапни техники“** се најефективните, напредните и практично применливите техники за обезбедување на заштита и безбедност на податоците согласно со прописите за заштита на податоците;

108. **„Намешување на биогориво“** е додавање на биогорива во горивата со нафтено потекло во пропишани содржини;

109. **„Нафтовод“** е цевковод со соодветни уреди и постројки за транспорт на сурова нафта;

110. **„Нафтени деривати“** се производи добиени од сурова нафта вклучително полупроизводите, класифицирани во следниве категории:

- лесни дестилати или лесни нафтени деривати (течни нафтени гасови ТНГ бутан, пропан и смеса од бутан и пропан, сите видови моторни бензини и авиобензини),

- средни дестилати или средни нафтени деривати (сите видови на дизелски горива, масло за горење и керозин) и

- тешки дестилати или тешки нафтени деривати (сите видови на масла за ложење) и друго (битумен и нафтен кокс);

111. **„Независен агрегатор“** е учесник на пазарот вклучен во агрегација, кој не е поврзан со снабдувачот на корисникот;

112. **„Непрекинливост на услугата за испорака на електрична енергија или гас или на доделен преносен капацитет на соодветниот систем за пренос во одреден временски период“** е договорна гаранција дадена од операторот на системот за пренос на електрична енергија или гас, на корисникот на системот, дека услугата или пристапот до договорениот капацитет во тој временски период нема да бидат прекинати или променети во нормални пазарни услови;

113. **„Нето-позиција“** е нето сума на увезената и извезената електрична енергија за секоја пазарна временска единица за зоната на тргување;

114. **„Нов интерконективен вод“** е интерконективен вод кој не е завршен до 1 јули 2007 година;

115. **„Номиниран оператор на организираниот пазар на електрична енергија“** (во натамошниот текст: НЕМО) е оператор на организиран пазар на електрична енергија назначен од Владата на Република Северна Македонија (во натамошниот текст: Владата) во согласност со овој закон, за извршување на задачите поврзани со спојување на пазарите на електрична енергија ден однапред или во тековниот ден;

116. **„Област во која се дефинира цената на баланското отстапување (дебаланс)“** е областа во која се пресметува цената на баланското отстапување (дебаланс);

117. **„Обновливи извори на енергија“** се обновливи нефосилни извори на енергија како што се ветерна енергија, соларна енергија (соларна термална и соларна фотонапонска), геотермална енергија, амбиентална енергија, хидроенергија, биомаса, биогас, депониски гас и гас од пречистителни станици, гориво добиено од преработен отпад и цврсто гориво добиено со преработка на отпад кои ги исполнуваат критериумите за обновлив извор на енергија;

118. **„Ограничувања за распределба“** се ограничувања кои треба да се почитуваат при распределбата на капацитетот со цел одржување на системот за пренос во рамките на граничните вредности на работните големини и не се земаат како дел од капацитет помеѓу зоните на тргување или се потребни за да се зголеми ефикасноста на распределбата на капацитетот;

119. **„Оперативни безбедносни граници“** се прифатливи работни граници за безбедна работа на мрежата како температурни ограничувања, напонски ограничувања,

ограничувања во струја на куса врска, фреквенција и работни граници за динамичка стабилност;

120. **„Оператор на складиште за гас“** е лице кое врши енергетска дејност складирање и управување на складиштето за гас и е одговорен за работата, одржувањето и развојот на складиштето за гас;

121. **„Оператор на електродистрибутивен систем“** е друштво кое врши дејност дистрибуција на електрична енергија и управува со електродистрибутивниот систем во Република Северна Македонија и е одговорно за работењето на системот, неговото одржување, развојот и поврзувањето со електропреносниот систем, како и за обезбедување долгорочна способност на системот за задоволување на разумните потреби за дистрибуција на електрична енергија;

122. **„Оператор на електропреносен систем“** е друштво кое врши дејност пренос на електрична енергија, управува со електропреносниот систем во Република Северна Македонија и е одговорно за сигурна и стабилна работа на системот, неговото одржување, развојот и поврзувањето со електроенергетските системи на соседните држави;

123. **„Оператор на организиран пазар на електрична енергија“** е друштво кое го организира и управува организираниот пазар на електрична енергија, односно дава услуги за спарување на налозите за продавање на електрична енергија со понудите за купување на електрична енергија;

124. **„Оператор на пазар на гас“** е друштво кое го организира и управува пазарот на гас и е одговорно за негово ефикасно функционирање и развој;

125. **„Оператор на пазар на електрична енергија“** е друштво кое го организира и управува пазарот на електрична енергија со билатерални договори и е одговорно за негово ефикасно функционирање и развој;

126. **„Оператор на систем за дистрибуција на гас“** е друштво коешто врши дејност дистрибуција на гас и управува со системот за дистрибуција на гас, за што му е издадена лиценца и е одговорно за неговото работење, одржување, развој и поврзување со други системи за гас и за обезбедување на долгорочна способност на системот за задоволување на разумните потреби за дистрибуција на гас;

127. **„Оператор на систем за дистрибуција на топлинска енергија“** е друштво кое врши дејност дистрибуција на топлинска енергија и управува со системот за дистрибуција на топлинска енергија во Република Северна Македонија и е одговорно за работењето на системот, неговото одржување и развој и за обезбедувањето на долгорочната способност на системот за задоволување на разумните потреби за дистрибуција на топлинска енергија, не вклучувајќи го снабдувањето со топлинска енергија;

128. **„Оператор на систем за пренос на гас“** е друштво кое управува со системот за пренос на гас и е одговорно за работењето, одржувањето и развојот на системот за пренос на гас, како и за поврзувањето со други системи за гас и обезбедувањето на долгорочна способност на системот за задоволување на разумните потреби за пренос на гас;

129. **„Оператор на складиште за електрична енергија“** е лице кое врши енергетска дејност складирање на произведена или набавена електрична енергија во складиште за електрична енергија;

130. **„Оптоварување“** е моќност која се испорачува кон системот или делот од системот или потрошувачите и се изразува во киловат (во натамошниот текст: kW) или киловолт ампер (во натамошниот текст: kVA), односно мегават (во натамошниот текст: MW) или мегаволт ампер (во натамошниот текст: MVA);

131. **„Организиран пазар на електрична енергија“** е институционално уреден однос помеѓу понудата и побарувачката од учесниците на пазарот на електрична енергија со однапред одредени стандардизирани продукти, како и физички и финансиски порамнувања, во временски период кој може да биде ден однапред или во тековниот ден;

132. **„Отстапување (дебаланс)“** е разлика помеѓу измерените вредности или остварените физички распореди и номинираните физички распореди за секој пресметковен интервал;

133. **„Пазар на балансна енергија“** е пазарно ориентирано управување на балансирањето на електропреносниот систем или системот за пренос на гас, од страна на операторот на електропреносниот систем или операторот на системот за пренос на гас, соодветно;

134. **„Пазар на електрична енергија“** е пазар на електрична енергија на големо, кој вклучува пазар на билатерални договори и организирани пазари или берзи на електрична енергија, на кои се тргува со енергија, моќност, балансна енергија или системски услуги, во сите временски рамки кои вклучуваат долгорочни пазари, пазари деноднапред и пазари во тековниот ден;

135. **„Пазар на енергија на големо“** е секој пазар во договорна страна на Енергетската заедница или во држава членка на Европската Унија на кој се тргува со енергетски производи на големо;

136. **„Пазар на енергија“** е организиран начин на купување и продавање на енергија врз основа на понудата и побарувачката, со примена на услови и постапки пропишани со овој закон;

137. **„Пазарен план“** е збир на агрегирани физички распореди на дневно и месечно ниво од секоја балансна група за секој учесник на пазарот, кој го изработува операторот на пазар на електрична енергија;

138. **„Пазарно загушување“** е ситуација во која економскиот вишок за спојување ден однапред или во тековниот ден е ограничен со меѓузонски капацитет или ограничувања за распределба;

139. **„Паневропски ТСМ“** се услови, прописи и методологии кои се одобрени од ACER во согласност со правото на Европската Унија што операторот на електропреносниот систем и/или НЕМО се обврзани да ги применуваат согласно одредбите од овој закон;

140. **„Паметен мерен систем“** е дигитален електронски систем кој овозможува независно мерење на електричната енергија испорачана во мрежата, кој дава повеќе информации за потрошувачката и/или производството од конвенционалниот мерен уред и кој врши самостојно испраќање и прием на податоци наменети за информирање, надгледување и управување со приклучокот користејќи медиум за електронски комуникации;

141. **„Период за порамнување“** е најкраткиот временски период за кој се пресметува дебалансот на балансно одговорните страни;

142. **„РЕСИ“** е проект од интерес на Енергетската заедница неопходен за имплементирање на енергетската инфраструктура и кој е на листата на Енергетската заедница (Project of Energy Community Interest);

143. **„Писмено“** или **„Во писмена форма“** е секој запис што се состои од зборови или бројки што можат да се прочитаат, умножат и дополнително да се соопштат, вклучувајќи и електронски документ, чија содржина се чува во електронска форма и се пренесува со електронски средства, а особено текстуални или звучни, визуелни или аудиовизуелни записи;

144. **„Планирана размена“** е трансфер на електрична енергија закажан помеѓу географските области, за секоја пазарна временска единица и за дадена насока;

145. **„РМИ“** е проект од заемен интерес промовиран од Европската Унија во соработка со Република Северна Македонија во согласност со писмата за поддршка од владите на директно засегнатите земји или други необврзувачки договори, кој е на листата на проекти на Европската Унија (Project of Mutual Interest);

146. **„Поврзан електропреносен систем“** е систем од два или повеќе електропреносни и/или електродистрибутивни системи меѓусебно поврзани со еден или повеќе интерконективни водови;

147. **„Поврзани друштва“** се поврзани друштва во согласност со Законот за трговските друштва;

148. **„Помошна услуга за гас“** е услуга неопходна за функционирање на системот за пристап до преносните мрежи, дистрибутивните мрежи и/или складишни постројки вклучувајќи ги и услугите за балансирање, мешање и инјектирање на инертни гасови, не вклучувајќи постројки наменети исклучиво за задоволување на неговите потреби;

149. **„Помошна услуга за електрична енергија“** е услуга неопходна за функционирање на систем за пренос или дистрибуција, вклучувајќи ги и услугите за балансирање и системските услуги кои не се користат за регулација на фреквенција, но не вклучувајќи го и управувањето со загушувањата;

150. **„Постојан капацитет“** е капацитетот на природен гас што операторот на транспортниот систем му го гарантира на корисникот на системот во договорениот обем;

151. **„Потрошувач“** е купувач на големо или краен потрошувач на електрична енергија, гас или топлинска енергија;

152. **„Прекинлив капацитет“** е капацитетот за пренос на гас што може да биде прекинат од операторот на системот за пренос во согласност со условите предвидени во договорот за пренос;

153. **„Прекуграничен тек“** е физички тек на електрична енергија или гас на електропреносната мрежа или на системот за пренос на гас на договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија, којшто произлегува од влијанието на активностите на производителите, потрошувачите или операторите на складишта за електрична енергија или гас надвор од договорната страна или држава членка на Европската Унија, соодветно;

154. **„Пренос на гас“** е транспорт на гас преку системот за пренос на гас и управување со системот за пренос на гас заради испорака на гас на купувачите и не вклучува снабдување со гас;

155. **„Пренос на електрична енергија“** е пренесување на електрична енергија преку електропреносен систем и управување со електроенергетскиот систем заради испорака на електричната енергија и не вклучува снабдување со електрична енергија;

156. **„Прецизна информација“** е информација која упатува на збир од околности или настани кои постојат или се очекува да настанат или да се случат и е доволно детална за да овозможи донесување заклучок за влијанието на тие околности или настани врз големопродажните цени на енергетските производи;

157. **„Приближно реално време во контекст на паметни мерни системи“** е краток временски период, вообичаено исказано во минути, до периодот на порамнување на дебалансите на пазарот на електрична енергија;

158. **„Приоритетно диспечирање“** е диспечирање на електроцентралите според критериуми, кои се различни од економскиот редослед на понудите при што се дава приоритет во диспечирањето на производни постројки коишто користат одредени производни технологии;

159. **„Примарна социјална услуга“** е услуга поврзана со здравјето, основната социјална грижа, постапување во вонредни состојби, безбедноста, образованието или јавната администрација;

160. **„Пристап заснован на проток“** е метод за пресметување на капацитетот во кој размената на енергија помеѓу зоните на наддавање е ограничена од факторите за дистрибуција на пренос на моќност и достапните маржи на критичните мрежни елементи;

161. **„Пристап на трета страна“** е право на корисниците да имаат пристап до системот за пренос или дистрибуција на електрична енергија, гас или топлинска енергија,

на објективен и недискриминаторен начин, според регулирани услови и според претходно објавени тарифи;

162. **„Приход од загушување“** се приходите добиени како резултат на распределбата на капацитетот;

163. **„Продуктовод“** е цевковод со соодветни уреди и постројки за транспорт на нафтни деривати или горива за транспорт;

164. **„Производство“** е производство на електрична енергија;

165. **„Производен објект“** е објект за производство на електрична и/или топлинска енергија поврзан на соодветна мрежа, со кој примарната енергија, вклучително и енергијата добиена од обновливи извори, се претвора во електрична или топлинска енергија;

166. **„Производител на електрична енергија“** е лице кое врши енергетска дејност производство на електрична енергија и е регистрирано во трговскиот регистар во Република Северна Македонија, како и друго правно лице кое е регистрирано во регистарот на други правни лица во Република Северна Македонија и произведува електрична енергија;

167. **„Производна единица“** е единечна производна постројка во рамки на производен објект;

168. **„Процес на претквалификација“** е процес за потврдување на усогласеноста на давателот на балансниот капацитет со барањата поставени од операторите на електропреносните системи;

169. **„Ранлив потрошувач“** е домаќинство во кое живее лице на кое поради својата социјална состојба и/или здравствена состојба правото за користење на мрежата и/или снабдувањето со електрична енергија, гас или топлинска енергија му се дава под посебни услови;

170. **„Рано предупредување“** е обезбедување на конкретни, сериозни, веродостојни информации што укажуваат дека може да се случи настан, кој веројатно ќе резултира со значително влошување на состојбата со снабдувањето со електрична енергија и веројатно ќе доведе до електроенергетска криза;

171. **„Расположлив балансен капацитет“** е обем на балансна моќност што може да биде расположлива на операторот на електропреносниот систем од страна на производна единица за диспечирање или од оптоварувањето за диспечирање, во текот на диспечерскиот интервал;

172. **„Распределба на капацитет“** е распределба на преносен капацитет помеѓу зоните;

173. **„Регионални ТСМ“** се услови, прописи и методологии изработени и предложени за одобрување од страна на операторот на електропреносниот систем и/или НЕМО од одреден регион и одобрени од сите регулаторни тела од засегнатиот регион, ECRB или ACER согласно со овој закон;

174. **„Регион за пресметка на капацитети“** е географската област во која се применува заемно координирана пресметка на прекуграничните преносни капацитети и на која ѝ припаѓа Република Северна Македонија;

175. **„Региони за работа на системот“** се региони кои вклучуваат оператори на преносни системи, зона на тргување, граници на зоната на тргување, региони на координирана пресметка на капацитети и регион за координација на нерасположливост на електроенергетски постројки и елементи;

176. **„Регионален координативен центар“** е регионално тело за координирање на активностите на операторите на електропреносните системи во соодветниот регион за работа на системот;

177. **„Регулаторен орган“** е самостојно и единствено регулаторно тело кое го регулира и контролира начинот на вршење на енергетските дејности од овој закон;

178. **„Регулиран период“** е период определен од Регулаторната комисија за енергетика за кој на вршител на регулирана енергетска дејност му се утврдува регулиран максимален приход односно регулирана максимална тарифа потребна за вршење на регулираните енергетски дејности;

179. **„Регулирана енергетска дејност“** е енергетска дејност која се врши согласно услови, начин и, ако е оправдано, согласно цени и тарифи пропишани, односно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика, во согласност со обврската за јавна услуга од овој закон;

180. **„Редиспечирање“** е временна мерка на измени во шемата на производство и/или оптоварување на системот, во нагорна или надолна насока, што се активира од операторот на електропреносниот систем или од оператор на електродистрибутивен систем, со цел да се сменат физичките текови на енергија на системот и да се отстрани загушувањето или на друг начин да се овозможи безбедна работа на системот;

181. **„Резервна моќност“** е количината на резерви на моќност наменети за одржување на фреквенцијата, обновување на фреквенцијата или за замена, што треба да бидат достапни на операторот на електропреносниот систем;

182. **„Резервен капацитет“** е резерва на моќност за одржување на фреквенцијата или за повторно воспоставување на фреквенција што треба да му биде достапна на операторот на електропреносниот систем;

183. **„Сајбер безбедност“** е способност на мрежата и информациските системи, коишто се составен дел на системите за пренос и дистрибуција на енергија и на системите за управување со објектите за производство на електрична енергија да се одбранат, на дефинирано ниво на безбедност, од напади и инциденти коишто ја нарушуваат доверливоста, интегритетот, автентичноста и достапноста на податоците обработени во овие системи или на поврзаните услуги, кои се обезбедуваат или до кои се пристапува преку овие мрежи и системи;

184. **„Самодиспечирање“** е диспечирање со кое приоритетната листа на производство на електрична енергија и приоритетната листа на оптоварувања, како и диспечирањето на производните постројки и потрошувачи се одредува од операторите на тие постројки;

185. **„Сигурност во снабдувањето со електрична енергија или гас“** е способност на електроенергетскиот систем или системот за пренос на гас да го реализира снабдувањето на потрошувачите со електрична енергија или гас, со јасно утврдено ниво на карактеристики на системот и квалитет на услугата;

186. **„Систем за дистрибуција на гас“** е мрежа на нископритисни и среднопритисни гасоводи, друга опрема и постројки, како и оперативна резерва;

187. **„Систем за дистрибуција на топлинска енергија“** е енергетски систем за дистрибуција на топлинска енергија на определено подрачје или дел од подрачје на единица на локална самоуправа;

188. **„Систем за пренос на гас“** е гасоводен систем за пренос којшто е во сопственост и е управуван од страна на оператор на системот за пренос на гас и е сочинет од високопритисни гасоводи, оперативна резерва и друга опрема и постројки коишто претставуваат составен дел од системот за пренос на гас;

189. **„Системски услуги за гас“** се неопходни услуги за работа на системот за пренос или системот за дистрибуција на гас заради обезбедување на сигурно и доверливо работење и управување со системите, дефинирани во соодветните мрежни правила;

190. **„Системски услуги за електрична енергија“** се услуги коишто се неопходни за сигурна и стабилна работа на електропреносниот систем, како што се: оперативна резерва за регулација на фреквенција и моќност на размена, регулација на напон, способност за самостојно пуштање во погон и друго;

191. **„Системски услуги кои не се користат за регулација на фреквенција“** (анг. nonfrequency ancillary service) е услуга што ја користи оператор на електропреносниот систем или оператор на електродистрибутивен систем за стабилна контрола на напонот, брзо вбригување на реактивна струја, инерција за локална мрежа, стабилност, струја на куса врска, способност за самостојно пуштање во погон и способност за работа во островски режим која се однесува на операторот на електропреносниот систем;

192. **„Складирање на електрична енергија“** е одложување на конечната употреба на електричната енергија до моментот кој следи по моментот кога е произведена, односно претворањето на електричната енергија во друг вид енергија, која се складира во складиште за електрична енергија кое може да биде приклучено на електропреносна или електродистрибутивна мрежа, заради нејзино подоцнежнo повторно претворање во електрична енергија или користење како друг енергетски носител;

193. **„Складиште за гас“** е објект односно постројка кој овозможува складирање на гас и е во сопственост и/или е управуван од правно лице кое стопанисува со гас, вклучувајќи го делот од постројките за течен природен гас што се користи за складирање, во кој не е опфатен делот што се користи за производство и капацитетите резервирани од операторот на системот за пренос на гас кои се користат исклучиво за задоволување на неговите потреби;

194. **„Складиште за електрична енергија“** е постројка (систем) или објект кој овозможува складирање на енергија во електроенергетскиот систем преку полнење од електропреносната или електродистрибутивната мрежа или директно од електроцентрала и нејзино подоцнежнo користење како електрична енергија или како друг енергетски носител;

195. **„Снабдување со електрична енергија и гас“** е продажба, вклучително и препродажба на електрична енергија и гас на купувачите;

196. **„Снабдувач со гас во краен случај“** е снабдувач на гас кој обезбедува јавна услуга на снабдување со гас на потрошувачите во ограничен временски период и во случаите утврдени со овој закон;

197. **„Снабдувач со електрична енергија во краен случај“** е снабдувач на електрична енергија назначен согласно одредбите од овој закон, кој обезбедува јавна услуга снабдување со електрична енергија на потрошувачите, освен малите потрошувачи и домаќинствата, во ограничен временски период и во случаите утврдени со овој закон;

198. **„Снабдувач со енергија“** е носител на лиценца кој ги снабдува потрошувачите со енергија и кој може да врши трговија со енергија;

199. **„Спарени налози“** се сите нарачки за купување и продавање усогласени со алгоритмот за спојување на цени или алгоритам за усогласување на континуирана трговија;

200. **„Спарување“** е режим на тргување преку кој налозите за продажба се доделуваат на соодветни налози за купување за да се обезбеди максимизирање на економскиот вишок за единечно спојување во претстојниот ден или во текот на денот;

201. **„Специфичен производ за балансирање“** е производ за балансирање различен од стандарден производ за балансирање;

202. **„Спојување во тековниот ден на единствениот пазар на електрична енергија“** е континуиран процес во кој собраните нарачки се усогласуваат и меѓузонскиот капацитет се распределува истовремено за различни зони за наддавање на пазарот на електрична енергија во тековниот ден;

203. **„Спојување ден однапред на единствениот пазар на електрична енергија“** е определување на цената на електричната енергија и воспоставување на имплицитен механизам за доделување на прекугранични капацитети за пренос на електрична енергија во зоните за наддавање, со истовремено спарување на налозите за тргување добиени ден однапред од секоја зона за наддавање, почитувајќи ги интерконективните преносни

капацитети меѓу зоните и ограничувањата за нивната распределба помеѓу зоните за наддавање;

204. **„Спојување на пазари“** е интегрирање во единствен пазар на електрична енергија ден однапред и/или во тековен ден во Република Северна Македонија со еден или повеќе пазари на електрична енергија од соседните држави или регионот, преку механизам на ценовно спојување и имплицитно доделување на прегугранични капацитети за пренос на електрична енергија;

205. **„Случаен испад“** е идентификувана и можна или веќе настаната грешка на елемент, вклучувајќи ги не само елементите на системот за пренос, туку и на значајните корисници на мрежата и елементите на дистрибутивната мрежа, доколку се релевантни за оперативната безбедност на системот за пренос;

206. **„Стандарден производ за балансирање“** е хармонизиран производ за балансирање дефиниран од сите оператори на електропреносниот систем за размена на услуги за балансирање;

207. **„Станица за полнење“** е уред за полнење на едно електрично возило во дадено време или замена на батерија на електрично возило;

208. **„Стратешка резерва“** е механизам кој го користи операторот на електропреносниот систем за обезбедување на моќност, при што обезбедената моќност не се нуди на пазарот на електрична енергија, а се користи само ако учесниците на пазарот не понудиле количини на електрична енергија доволни да се задоволи краткорочната побарувачка;

209. **„Структурно загушување“** е загушување во електропреносниот систем кое е предвидливо, може недвосмислено да се утврди, географски е стабилно со текот на времето и често се повторува при нормални работни услови на електропреносниот систем;

210. **„Сценарио“** е предвидената состојба на електроенергетскиот систем во даден период;

211. **„Тарифа“** е цена на услугата што ја обезбедуваат вршителите на регулирани енергетски дејности за пренос, организирање и управување на пазарот и дистрибуција на електрична енергија или гас, формирана според прописите за формирање на цени и тарифни системи на Регулаторната комисија за енергетика, согласно со овој закон;

212. **„Тарифен систем“** е пропис со кој се определуваат елементите за формирање на тарифите за одделни регулирани енергетски услуги, како и за определување на елементите за пресметка на продажните цени за електрична енергија од страна на универзалниот снабдувач и снабдувачот во краен случај и за продажната цена за гас од страна на снабдувачот со гас со обврска за јавна услуга;

213. **„Транзит на енергија“** е пренос, односно транспорт на енергија што се врши преку територијата на Република Северна Македонија, која е со потекло од друга држава и е наменета или за таа друга држава или за трета држава;

214. **„Трансакција“** е склучен договор за купување или продажба на определени количини на моќност, електрична енергија и системски услуги во одреден временски период меѓу учесниците на пазарот;

215. **„Трговец“** е лице кое купува енергија заради натамошна продажба;

216. **„Трговија со електрична енергија“** е еден или повеќе спарени налози;

217. **„Трговија на компримиран гас, течен гас и водород“** е набавка и/или продажба на компримиран гас, течен гас и/или водород на трговци и потрошувачи во Република Северна Македонија и друга држава;

218. **„ТСМ“** се паневропски, регионални или национални услови, прописи и методологии применети или развиени од операторот на електропреносниот систем и/или НЕМО и одобрени од Регулаторна комисија за енергетика, ECRB или ACER, уредени со овој закон и подзаконските акти донесени врз основа на овој закон (Terms and conditions or methodologies).

219. **„Универзална услуга за снабдување со електрична енергија“** е право на сите домаќинства и мали потрошувачи да се снабдуваат со електрична енергија со утврден квалитет по разумни, јасно споредливи, транспарентни и недискриминаторни цени;

220. **„Управување преку побарувачка“** е промена во побарувачката на електрична енергија односно гас од страна на крајните потрошувачи во однос на нивната вообичаена или тековна шема на побарувачка како одговор на пазарните сигнали, вклучително и како одговор на временските променливи цени на електрична енергија односно гас или стимулативните плаќања, или како одговор на прифаќањето на понудата на крајниот потрошувач да ја намали или да ја зголеми потрошувачката на електрична енергија односно гас, независно или преку агрегација;

221. **„Услуга на флексибилност“** е секоја системска услуга која ја зголемува способноста на операторот на електропреносниот или електродистрибутивниот систем да го одржи системот во состојба на оперативна рамнотежа, во услови на променливост и нестабилност на обновливите извори на енергија;

222. **„Услуги за балансирање“** е закупена резервна моќност и активирана електрична енергија, кои операторот на електропреносниот систем ги користи за да се изврши балансирање на системот;

223. **„Учесник на пазарот“** е лице кое купува и/или продава, директно или преку посредник, електрична енергија или гас на еден или повеќе пазари, вклучително и пазари на балансна енергија и системски услуги, кое произведува електрична енергија или гас, кое тргува или снабдува со електрична енергија или гас или кое троши електрична енергија или гас за свои потреби, кое е ангажирано во агрегација или кое нуди услуги на складирање на енергија или гас или управување преку побарувачката или кое е оператор на услуги за одговор на побарувачката или складирање енергија, вклучително и преку поставување налози за тргување;

224. **„Физичко загушување“** е каква било состојба во мрежата кога предвидените или реализираните текови на моќност ги надминуваат термичките ограничувања на елементите од мрежата и напонската стабилност или границите на аголната стабилност на електроенергетскиот систем;

225. **„Физички распоред“** е документ доставен до операторот на пазарот на електрична енергија и операторот на електропреносниот систем од страна на балансно одговорната страна со дефиниран часовен распоред на производството, потрошувачката и размената на електрична енергија, вклучувајќи ги и прекуграничните трансакции за одреден ден, во согласност со билатералните договори помеѓу учесниците на пазарот;

226. **„Финална потрошувачка на енергија“** е вкупната потрошувачка на енергија во енергетскиот сектор од страна на сите потрошувачи (домаќинствата, индустријата, земјоделството, транспортот и др.);

227. **„Флексибилност во електроенергетскиот систем“** е способност на системот да се справи со непредвидливоста и нестабилноста во понудата или побарувачката на електрична енергија во различни временски рамки со користење на ценовно ефикасни средства;

228. **„Функција на оператор на пазарно спојување“** е спарување на налозите за тргување од пазарите ден однапред и во тековниот ден од различни зони за надавање и истовремено распоредување (алоцирање) на меѓузонските капацитети;

229. **„Хоризонтално интегрирано друштво за гас“** е друштво за гас кое врши најмалку една од дејностите производство, пренос, дистрибуција, снабдување или трговија со гас, или работи со постројки за складирање на гас и/или втеченет гас и врши друга дејност којашто не е поврзана со гас;

230. **„Хоризонтално интегрирано друштво за електрична енергија“** е друштво за електрична енергија кое врши најмалку една од дејностите производство, пренос,

дистрибуција, или снабдување со електрична енергија и врши друга дејност која не е поврзана со електрична енергија;

231. **„Целосно интегрирани мрежни компоненти“** се мрежни компоненти, вклучително и капацитети за складирање на енергија, кои се интегрирани во системот за пренос или дистрибуција на електрична енергија и кои се користат со единствена цел да се обезбеди сигурно и доверливо функционирање на соодветниот систем, а не за балансирање или управување со загушувањата;

232. **„Цена на порамнување за баланското отстапување (дебаланс)“** е цена што може да биде позитивна, еднаква на нула или негативна во секој период на пресметување на отстапувањето за баланското отстапување (дебаланс) во која било насока и

233. **„Централна договорна страна“** е субјект или субјекти кои имаат задача да склучуваат договори со учесниците на пазарот, да ги обновуваат договорите што произлегуваат од постапките на спојување и организирање на преносот на нето-позиции што произлегуваат од доделувањето на капацитетите кај други централни договорни страни или агентите за испорака.

Општи одредби

Член 74

(1) Забрането е вршење енергетска дејност од членот 4 од овој закон, без лиценца издадена од Регулаторната комисија за енергетика.

(2) За издавање на лиценцата од ставот (1) на овој член, мора да бидат исполнети условите во однос на технички и финансиски квалификации и непостоење на правни пречки за вршење на дејност.

(3) По исклучок на ставот (1) на овој член лиценца не е потребна за:

1. производство на електрична или топлинска енергија наменето за сопствена потрошувачка на лицето кое го врши производството, под услов производствената постројка да не биде приклучена на соодветниот енергетски систем;

2. производство, дистрибуција и снабдување со топлинска енергија од обновливи извори на енергија на потрошувачи во станбени и станбено-деловни објекти кои не се приклучени на систем за дистрибуција на топлинска енергија;

3. производство на електрична енергија од обновливи извори од една или повеќе електроцентрали наменето за сопствена потрошувачка на лицето кое го врши производството, под услов производствената постројка да не биде приклучена на соодветниот енергетски систем;

4. производство на електрична енергија од обновливи извори наменето за сопствена потрошувачка, при што вишокот на произведената енергија се предава во електродистрибутивна мрежа под услови и на начин определени во прописите со кои се уредуваат обновливите извори на енергија;

5. складирање на електрична енергија кога складиштето се користи исклучиво за сопствени потреби или е составен дел на електроцентралата која ги исполнува условите од членот 130 став (4) од овој закон или е целосно интегрирана мрежна компонента на електропреносната или електродистрибутивната мрежа;

6. пренос и дистрибуција на електрична енергија или гас преку директни водови;

7. трговија на мало со нафтени деривати и горива за транспорт;

8. трговија со течен нафтен гас во садови под притисок помали од 2 kg;

9. дејности што ги вршат странски лица од член 75 од овој закон.

(4) Во случајот од ставот (3) точка 3 на овој член, производителот е должен да достави известување до Регулаторната комисија за енергетика дека изградената електроцентрала не е приклучена на електродистрибутивната мрежа.

(5) Лиценцата се издава за период од три до 35 години во зависност од видот на енергетската дејност, видот и обемот на обврската за обезбедување јавна услуга во вршењето на енергетската дејност, обемот на средствата потребни за извршување на енергетската дејност, времетраењето на правото за користење на соодветниот енергетски ресурс, како и од барањето доставено од вршителот на енергетска дејност.

(6) Лиценцата престанува да важи:

1. по истекот на периодот за кој е издадена;
2. со одземање во согласност со овој закон;
3. ако дејноста за која е издадена лиценцата престанала да биде енергетска дејност;
4. со престанок на правното лице кое е носител на лиценцата освен во случаите од член 79 став (2) точки 4, 5 и 6 од овој закон или
5. по барање на носителот на лиценцата.

(7) На едно лице може да му се издаде една лиценца за вршење на две или повеќе енергетски дејности во следниве случаи:

1. производство на електрична и топлинска енергија во постројки за комбинирано производство на електрична и топлинска енергија и
2. производство, дистрибуција и снабдување со топлинска енергија добиена од геотермални извори.

(8) На исто лице на негово барање може да му се издадат повеќе лиценци за вршење на иста енергетска дејност кога дејноста ја врши преку енергетски објекти кои претставуваат засебна техничко-технолошка целина, а тоа да не влијае на одредбите за сопственичко раздвојување и сертифицирање на соодветниот оператор на системот за пренос или дистрибуција.

(9) На едно лице може да му се издадат една или повеќе лиценци за вршење на нерегулирани енергетски дејности.

(10) На носителот на лиценца за вршење на дејноста организирање и управување со пазарот на електрична енергија му се издава и лиценца за вршење на дејноста управување со организиран пазар на електрична енергија.

(11) Лиценца за вршење енергетска дејност производство на електрична енергија му се издава и на правно лице регистрирано во регистарот на други правни лица во Република Северна Македонија, кое произведува електрична енергија од обновливи извори доколку вршењето на енергетската дејност не е забранета со друг закон и доколку вкупната инсталирана моќност не ја надминува инсталираната моќност од 1 MW.

(12) Носителот на лиценца е должен до Регулаторната комисија за енергетика да доставува годишен извештај за својата работа и за исполнување на обврските утврдени во лиценцата за вршење на енергетската дејност.

(13) За издавање, менување, продолжување и пренесување на лиценците за вршење на енергетски дејности, како и за издавање на лиценци за пробна работа, Регулаторната комисија за енергетика наплаќа надоместок во согласност со правилникот за лиценци, освен кога менувањето на лиценцата се врши по службена должност.

(14) За издавање на лиценца за вршење на енергетските дејности трговија и снабдување со електрична енергија, друштвото задолжително треба да приложи доказ дека на сметка поседува 100.000 евра во денарска противвредност или доказ дека има основни средства во вредност од 100.000 евра во денарска противвредност.

Годишен план за изградба на енергетски објекти

Член 87

(1) Владата на предлог на Министерството, донесува Годишен план за изградба на енергетски објекти за производство на електрична и топлинска енергија и складирање на електрична енергија (во натамошниот текст: Годишен план за изградба на енергетски објекти).

(2) Годишниот план за изградба на енергетски објекти се подготвува во согласност со Стратегијата, Интегрираниот национален план за енергија и клима, Акцискиот план и Општинските енергетски планови и треба да придонесе за:

1. забрзување на развојот на обновливи извори на енергија и остварување на енергетските цели и целите за заштита на биодиверзитетот;

2. приоритизирање и забрзување на процесот на просторно планирање кое ќе интегрира изградба на енергетски капацитети со минимално негативно влијание врз здравјето и безбедноста на луѓето и врз животната средина;

3. вклучување на поголем број засегнати страни во развивање на проекти за искористување на обновливи извори на енергија;

4. зачувување на природните живеалишта и заштитени подрачја;

5. поттикнување на заштитата на земјоделското земјиште кое ќе биде усогласено со развивањето на проекти за обновливи извори на енергија;

6. споделување на конкретните придобивки од проектите за искористување на обновливи извори на енергија и

7. поттикнување децентрализација во производството на енергија.

(3) Годишниот план за изградба на енергетски објекти за наредната година Владата го донесува до 31 декември во тековната година. Годишниот план за изградба на енергетски објекти содржи и проекција за реализација на проекти за следните две години, со посебен осврт на првата година.

(4) На барање на Министерството најдоцна до 1 ноември во тековната година, за потребите за изработка на Годишниот план за изградба на енергетски објекти, податоци доставуваат: Регулаторната комисија за енергетика, министерството надлежно за вршење на работите од областа на земјоделството, министерството надлежно за вршење на работите од областа на градежништвото и уредување на просторот, министерството надлежно за вршење на работите од областа на животната средина, Агенцијата за катастар на недвижности, операторот на електропреносниот систем, операторот на електродистрибутивниот систем, производителите на електрична енергија во државна и приватна сопственост и Заедницата на единиците на локалната самоуправа.

(5) Заинтересиран инвеститор до 1 јуни во тековната година може до Министерството да достави иницијатива за вклучување на енергетски објект во Годишниот план за изградба на енергетски објекти за наредната година.

(6) По исклучок на ставот (5) на овој член Владата на предлог на Министерството, кој мора да е образложен, во Годишниот план за изградба на енергетски објекти за наредната година, може да ги вклучи и иницијативите доставени до 1 октомври во тековната година, кои се однесуваат на изградба на енергетски објекти за технологии на производство за кои не се постигнати целите од Стратегијата и Интегрираниот национален план за енергија и клима.

(7) Годишниот план за изградба на енергетски објекти особено содржи податоци за технологиите за производство на електрична енергија и вкупната инсталирана моќност, расположливиот капацитет на преносните и дистрибутивните мрежи, начинот на приклучување на мрежите, влијанието врз мрежите за стационарни режими, по региони и на ниво на Република Северна Македонија, за коишто ќе може да се започне постапка за изградба на енергетски објекти во годината за која се однесува планот, постапките за јавно-приватно партнерство, постапките за доделување на концесија и постапките кои се

спроведуваат со посебен закон со кој се уредува реализацијата на инвестицијата за нејзината изградба. Составен дел на годишниот план е извештајот за реализација на планот за претходната година и резултатите од пресметките кои електропреносниот и електродистрибутивниот систем оператор ги изработуваат согласно член 99 став (4) од овој закон.

(8) Годишниот план за изградба на енергетски објекти опфаќа енергетски објекти со инсталирана моќност еднаква и поголема од 1MW, како и енергетските објекти од членот 16 ставови (3) и (4) од овој закон.

(9) Министерот со правилник ги пропишува:

1. формата, содржината и начинот на поднесување на иницијативата за вклучување на изградбата на енергетски објект во годишниот план за изградба на енергетски објекти;

2. формата и содржината на годишниот план и на извештајот за реализација на годишниот план за претходната година;

3. податоци потребни за изработка на годишниот план, начинот и роковите за нивно доставување од институциите од ставот (4) на овој член;

4. потребната документација за изготвување на Годишниот план за изградба на енергетски објекти и документација која ја доставува инвеститорот;

5. начинот за оценување на соодветноста на податоците доставени од инвеститорите заинтересирани за инвестирање во енергетски објекти;

6. начинот на распределба на потребни трошоци за инвестиции за зајакнување на мрежите за секоја поединечна инвестиција прифатена во Годишниот план за изградба на енергетски објекти;

7. начинот на изработка на приклучни точки како и правата и обврските на засегнатите страни за секоја поединечна инвестиција прифатена во Годишниот план за изградба на енергетски објекти;

8. динамиката на развој на проектите и

9. начинот на користење на јавно достапната платформа од ставот (11) на овој член и поднесување на апликации преку истата.

(10) Иницијативата за вклучување во Годишниот план за изградба на енергетски објекти треба да е во согласност со целите дефинирани во Интегрираниот национален план за енергија и клима согласно овој закон.

(11) За поднесување на апликации за иницијатива се следи правилото на прв дојден прв услужен, со поднесување на апликација по електронски пат преку јавно достапна платформа или Националниот портал за е-услуги согласно прописите од областа на електронско управување и електронски услуги, како и од областа на електронски документи, електронска идентификација и доверливи услуги.

(12) Иницијативата за вклучување во Годишниот план за изградба на енергетски објекти се смета дека е уредна и комплетна доколку е изработена и поднесена согласно правилникот од ставот (9) на овој член и не дава предност на подносителот во однос на постапки за доделување на земјиште под долготраен закуп или продажба на градежно земјиште во државна сопственост или добивање на одобрение за градење или решение за изведување на градба односно поставување на опрема за кои не е потребно одобрение за градење согласно закон.

(13) Министерството во соработка со операторот на електропреносниот систем и операторот на електродистрибутивниот систем во Годишниот план за изградба на енергетски објекти определува:

1. начин на приклучување на енергетските објекти за секоја поединечна инвестиција прифатена во Годишниот план за изградба на енергетски објекти;

2. потреби од системски резерви;

3. потреба од дополнителни инвестиции во преносната мрежа и дистрибутивните мрежи за наредните три години, со можност за ажурирање еднаш годишно, кои операторите се должни да ги вклучат во своите развојни планови;

4. следење на енергетскиот развој на општините и планските региони според развојните насоки од Интегрираниот национален план за енергија и клима и општинските енергетски планови;

5. можностите за приклучување на мрежа на основ на мрежни и пазарни анализи изработени согласно членот 99 став (4) од овој закон со цел да направи проверка на текови на моќност, преоптовареност на водови и напонска состојба на мрежа за режими на работа во кои сите елементи се во погон како и за режими на единечни испади, како и висината на минималната и максималната струја на куса врска за потребите на инвеститорите; и

6. потреба за изработка на мрежни и пазарни анализи со цел да направи проверка на текови на моќност, преоптовареност на водови и напонска состојба на мрежа за режими на работа во кои сите елементи се во погон како и за режими на единечни испади.

(14) Во Годишниот план за изградба на енергетски објекти Министерството во соработка со Регулаторна комисија за енергетика одредува носители на обврската за инвестирање во зајакнување на енергетските мрежи за потребите на планот како и роковите во кои инвестициите треба да бидат завршени.

(15) Електроцентралите кои користат варијабилен обновлив извор на енергија имаат обврска во склоп на електроцентралата да инсталираат складиште на електрична енергија со инсталирана моќност еднаква на 20% од инсталираната моќност на електроцентралата изразен во MW, при што за инсталирана моќност на електроцентрали кои за производство на електрична енергија користат фотонапонски панели се смета збирот од максималните моќности на сите инсталирани инвертери, а на ветерните електроцентрали збирот од максималните моќности на инсталираните генераторски единици. Капацитетот на инсталираното складиште мора да обезбеди циклус на полнење и празнење од минимум два часа со максимална инсталирана моќност на складиштето.

(16) Вкупната моќност која електроцентралата во чиј состав има инсталирано складиште на електрична енергија ја предава на системот за пренос на електрична енергија или системот за дистрибуција на електрична енергија соодветно на одобрениот приклучок на електроенергетски систем, не смее да ја надмине максималната моќност дефинирана во решението за приклучок на системот за пренос на електрична енергија или системот за дистрибуција на електрична енергија соодветно на одобрениот приклучок на електроенергетски систем.

(17) Вкупниот инсталиран капацитет на електроцентрали кои користат варијабилни обновливи извори на енергија и се поврзани на дистрибутивен или затворен дистрибутивен систем, не може да надминува 80% од инсталираната моќност на трансформаторите во трансформаторската станица на местото на предавање на електрична енергија помеѓу дистрибутивниот, односно затворениот дистрибутивен систем и преносниот систем, под услов вкупната активна моќност испорачана од дистрибутивниот, односно затворениот дистрибутивен систем кон преносниот систем во трансформаторска станица да не е поголема од 10 MW.

(18) Максималниот инсталиран капацитет на поединечна електроцентрала која користи варијабилни обновливи извори на енергија и која е приклучена на дистрибутивниот, односно затворениот дистрибутивен систем не може да ја надмине вредноста од 10 MW.

(19) За потребите на процесот на изработка на Годишниот план за изградба на енергетски објекти, Министерството вклучува претставници од операторот на електропреносниот систем, операторот електродистрибутивниот систем, оператор на систем за пренос на гас и оператор на систем за дистрибуција на топлинска енергија.

Трговец
Член 252

(1) Трговецот на големо со горива купува сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и/или горива за транспорт од производители, тргува со други трговци на големо со горива и ги снабдува трговците на мало со горива и потрошувачите.

(2) Трговецот на големо со горива треба да има во сопственост или да има право на користење посебни објекти за складирање на сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и/или горива за транспорт.

(3) Трговецот на големо со горива е должен во секое време да има оперативни резерви од нафтени деривати и горива за транспорт.

(4) Трговецот на големо со горива, трговијата ја врши преку објекти за складирање на големо на сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и/или горива за транспорт, кои ги исполнуваат условите пропишани со закон и друг пропис.

(5) Министерот со правилник го пропишува нивото и начинот на пресметка на оперативните резерви од ставот (3) на овој член.

(6) Во случај на потешкотии во снабдувањето и/или одредени технички проблеми, Владата, на предлог на Министерството, со одлука може да му дозволи на трговецот користење на оперативните резерви од ставот (3) на овој член.

(7) Ако кај трговецот на големо настанат потешкотии во набавката и/или одредени технички проблеми, трговецот на големо може да ги користи оперативните резерви од ставот (3) на овој член, со поднесување на образложено известување до Министерството и Регулаторната комисија за енергетиката, притоа наведувајќи ги количините кои ќе ги користи и времето кога ќе бидат вратени во пропишаните количини согласно правилникот од ставот (5) на овој член, кое не може да биде подолго од 20 дена по истекот на времето кога оперативните резерви би биле користени.

(8) Трговецот на мало со горива дејноста ја врши преку бензински станици или објекти, кои ги исполнуваат условите пропишани со закон или друг пропис.

(9) Потрошувачите можат да набавуваат нафтени деривати, биогорива и горива за транспорт и од странство ако нафтените деривати или горивата за транспорт ги користат исклучиво за сопствена потрошувачка и доколку поседуваат соодветни складишни капацитети изградени согласно закон и подзаконски прописи, за што не е потребна лиценца за трговија на големо со сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и горива за транспорт.

Ракувачи на енергетски уреди и постројки
Член 263

(1) Ракувач на одделни видови на енергетски уреди и постројки е лице со соодветно стручно образование во областа за видот на ракувач, со практично работно искуство на соодветни енергетски уреди и постројки под надзор по завршување на стручното образование, и со положен стручен испит за ракувач на енергетски уреди и постројки (во натамошниот текст: испит).

(2) Право на полагање на испит стекнуваат ракувачите на одделни видови на енергетски уреди и постројки, ако ги исполнуваат следниве услови за:

1. ракување со парни турбини:

1.1. над 10 MW, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со турбински постројки и

1.2. до 10 MW, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и девет месеци работа под надзор на ракување со турбински постројки под надзор;

2. ракување со гасни турбини кои служат за производство на електрична енергија, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со турбински постројки;

3. ракување со хидротурбини кои служат за производство на електрична енергија, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со турбински постројки;

4. ракување со котларници со АТК (автоматска термичка команда) инсталирана моќност:

4.1. над 20 MW , средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со котловски постројки;

4.2. до 20 MW , средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со котловски постројки и

4.3. до 5 MW , со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со котловски постројки;

5. ракување со котли:

5.1. со механизирано палење, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со котловски постројки и

5.2. со рачно палење, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и шест месеци работа под надзор на ракување со котловски постројки;

6. ракување со парни клипни машини, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со парни клипни машини;

7. ракување со мотори со внатрешно согорување во вкупна моќност:

7.1. над 200 KW, стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со мотори и

7.2. до 200 KW, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со мотори;

8. ракување со компресори и разладни постројки:

8.1. со вкупна моќност над 200 KW, со средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро, машинска или хемиско-технолошка струка и 12 месеци под надзор со компресори и разладни постројки и

8.2. со вкупна моќност до 200 KW , со средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро, машинска или хемиско-технолошка струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со компресори и разладни постројки;

9. ракување со црпи станици:

9.1. со вкупна моќност над 200 KW, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со црпи станици и

9.2. со вкупна моќност до 100 KW , со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро, машинска или хемиско-технолошка струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со црпи станици;

10. ракување со генератори на гас, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со генераторите на гас;

11. ракување со котли за централно греење:

11.1. со инсталирана моќност над 1 MW работен притисок 0,5 бара, температура до 110° C на излезната вода, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со котли и

11.2. со инсталирана моќност од преку 0,2 MW до 1 MW работен притисок од 0,5 бара, температура од 110° C на излезната вода, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка, 12 месеци работа под надзор, од кои шест месеци на ракување со котли или завршено основно училиште и 18 месеци работа под надзор, од кои шест месеци ракување;

12. ракување со климатизација, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и шест месеци работа под надзор на ракување со климатизацијата;

13. ракување со уредите за подготвување на напојна, котловска и разладна вода преку 15м3 (метри кубни) на час, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од хемиско технолошка или машинска струка и шест месеци работа под надзор на ракување со уредите за подготвување на напојната котловската и разладната вода;

14. ракување со уредите за полнење и манипулација со технички гасови, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од електро или машинска струка и шест месеци работа под надзор или завршено основно училиште и 12 месеци работа под надзор;

15. ракување со садови под притисок од прва и втора класа, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и шест месеци работа под надзор на ракување за работниците со енергетска струка, односно 12 месеци за работниците со електро или машинска струка;

16. ракување со трафостаници и разводни електропостројки средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од електро или енергетска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со трафостаници и разводни електропостројки;

17. ракување со диспечерски центри и електрокоманди, со завршен електротехнички факултет, електроенергетика и со стекнати најмалку 240 ЕКТС или VII/1 степен односно VIA ниво од Македонската рамка на квалификации и 12 месеци работа под надзор на ракување со диспечерски центри и електрокоманди;

18. ракување со енергетскиот блок за производство на електрична енергија, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со енергетскиот блок;

19. ракување со уредите за сушење:

19.1. над 500 kW, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и шест месеци работа под надзор на ракување со уредите за сушење и

19.2. до 500 kW, стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и шест месеци работа под надзор на ракување со уредите за сушење;

20. ракување со технолошки печки со ефект над 0,5 MW што се палат со течно и гасно гориво, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетика, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со технолошките печки и

21. ракување со диспечерски центри во секторот за гас од:

21.1. диспечери кои вршат мониторинг на системот за пренос, со средно образование од III и/или IV ниво од Македонската рамка на квалификации и 12 месеци работа под надзор за следење на работењето на Системот за пренос на природен гас и

21.2. технички диспечери, кои вршат ракување со електрокоманди, со завршен електротехнички или машински факултет и со стекнати најмалку 240 ЕКТС или VII/1 степен односно VIA ниво од Македонската рамка на квалификации и 12 месеци работа под надзор за следење на работењето на системот за пренос на природен гас и ракување со диспечерски центри и електрокоманди.

(3) Испитот се состои од два дела и тоа:

- писмен дел (теоретски дел), со кој се проверува теоретското знаење на кандидатот и

- устен дел (практична работа), со кој се проверува способноста на кандидатот за ракување на соодветни енергетски уреди и постројки за кои се пријавил за полагање.

(4) Испитот се полага во мартовска, мајска, септемвриска и декемвриска испитна сесија.

(5) Кандидатот го пријавува учеството на испитна сесија од ставот (4) на овој член од 1 до 15 ден од месецот кој претходи на месецот во кој се одржува испитна сесија.

(6) Писмениот дел од испитот технички го спроведува правно лице регистрирано во Централниот регистар на Република Северна Македонија и избрано од Министерството во постапка согласно со Законот за јавните набавки.

(7) Усниот дел од испитот со практична работа го спроведува Комисија која ја формира и разрешува министерот. Комисијата во зависност од видот и карактеристиките на енергетските уреди и постројки се состои од најмалку пет, а најмногу девет членови, од редот на вработените во Министерството, Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини и надворешни стручни лица, со завршено високо образование од областа на инженерство и технологија. На членовите на комисијата им следува паричен надоместок за извршената работа, кој на годишно ниво не го надминува нивото на три просечни месечни нето-плати исплатени во Република Северна Македонија за претходната година, објавени од Државниот завод за статистика.

(8) За полагање на испитот, ракувачите со енергетски уреди и постројки плаќаат надоместок што го определува министерот, кој не може да биде поголем од 15% од просечната месечна нето - плата исплатена во Република Северна Македонија во претходната календарска година.

(9) Надоместокот за полагање на испитот се уплатува на сметката на сопствени приходи на Министерството.

(10) На кандидатот кој го положил испитот, министерот на предлог на комисијата од ставот (7) на овој член, му издава уверение за положен стручен испит за ракување со одделен вид на енергетски уреди и постројки.

(11) За лицето кое ракува со диспечерски центри и електрокоманди во операторот на електропреносниот систем и ги исполнува условите од ставот (2) точка 17

на овој член, обуката, полагањето на испитот и сертифицирањето се врши согласно со мрежните правила и придружните документи на ENTSO-E.

(12) За спроведениот испит се води записник, а за сите спроведените испити евиденција, од страна на Министерството.

(13) Министерот поблиску ги пропишува:

1. програмата за испитот;
2. начинот на бодирање на писмениот и усниот дел од испитот;
3. начинот на изработување и ревидирање на прашањата од испитот;
4. начинот на користење на електронскиот систем за полагање на писмениот дел од испитот;
5. техничките услови за просторијата во која се полага писмениот дел од испитот;
6. условите за прекин и продолжување на полагањето на испитот;
7. содржината, начинот и рокот на изработка на записникот и извештајот од полагање на испитот;
8. формата и содржината на уверението за положен испит и
9. содржината и начинот на водење на евиденцијата за спроведени испити, како и роковите за нејзино чување.

Член 282

(1) Глоба во износ до 10% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чие вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за енергетика ќе му се изрече за прекршок на:

1. вршител на енергетска дејност од член 54 став (2) од овој закон ако не го објави актот во „Службен весник на Република Северна Македонија“;

2. учесник на пазарите на големо од член 56 став (4) од овој закон за тргување засновано на внатрешни информации на пазарот на големо на електрична енергија и гас (член 56 став (1));

3. учесник на пазарите на големо од член 56 став (4) од овој закон за манипулација на пазарот на големо на електрична енергија и гас (член 56 став (2));

4. учесник на пазарите на големо од член 56 став (4) од овој закон за обид за манипулација на пазарот на големо на електрична енергија и гас (член 56 став (3));

5. учесник на пазарите на големо од член 56 став (4) од овој закон ако не доставува извештаи до Регулаторната комисија за енергетика или ако не објавува целосни и точни внатрешни информации (член 56 став (6));

6. вршител на енергетска дејност ако не достави до Регулаторната комисија за енергетика годишен извештај од член 61 став (9) од овој закон;

7. вршител на енергетската дејност кој побарал престанување или на кого му е одземена лиценцата, не продолжи со обезбедувањето на јавната, односно универзалната услуга во согласност со мерките за обезбедување јавна, односно универзална услуга и да продолжи со обезбедувањето на јавната, односно универзалната услуга, како и да остварува приход со примена на важечките цени и тарифи (член 86 став (5));

8. оператор на складиште кое не е дел од електроцентрала на производител или од потрошувач, кој не го врши складирањето како енергетска дејност (член 130 став (1) точка 1);

9. производителот на електрична енергија како составен дел од електроцентрала чија инсталирана моќност е поголема или еднаква на 1 MW, кој нема потребно овластување за изградба на складиштето односно електроцентралата согласно овој закон (член 130 став (1) точка 2) и

10. операторот на складиште не ги исполнува пропишаните технички и оперативни услови, особено оние пропишани со соодветните мрежни правила и технички прописи и не

постапува во согласност со правилата за соодветниот пазар на електрична енергија на кој учествува (член 130 став (4)).

(2) Глоба во износ од 1% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чиешто вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за енергетика ќе му се изрече за прекршок на друштвото:

1. кое врши една или повеќе регулирани енергетски дејности, а не води одвоена сметководствена евиденција за секоја регулирана енергетска дејност одделно (член 5 став (1)),

2. кое не доставува до Регулаторната комисија за енергетика информации и податоци потребни за следењето на функционирањето на пазарите на енергија во Република Северна Македонија (член 55 став (6));

3. учесник на пазарите на големо од член 56 став (4) од овој закон, не поднесе барање за запишување во евиденцијата што ја воспоставува и води Регулаторната комисија за енергетика (член 56 став (5));

4. кое во рамките на вршењето на својата дејност посредува во договарање на трансакции со енергетски производи на пазарите има основано сомнение дека определена трансакција може да претставува тргување засновано на внатрешни информации, манипулација на пазар или обид за манипулација на пазар, а за тоа не ја известило Регулаторната комисија за енергетика (член 56 став (7));

5. кое не воспоставило и не применува ефикасни механизми за препознавање на тргување засновано на внатрешни информации, манипулација на пазар или обид за манипулација на пазар (член 56 став (8));

6. операторите на електропреносниот и електродистрибутивниот систем, НЕМО, снабдувачите и производителите на електрична енергија кои управуваат со електроцентрали со вкупна инсталирана моќност еднаква или поголема од 200 MW, ако не ги применува мерките и активностите за сајбер безбедност (член 65 ставови (1) и (2));

7. вршител на енергетска дејност, во определен рок не ги достави на Регулаторната комисија за енергетика потребните документи, податоци и информации (член 66 став (1));

8. носителот на лиценца за вршење енергетска дејност не достави годишен извештај до Регулаторната комисија за енергетика (член 74 став (12)) и

9. носител на лиценца за вршење на регулирана енергетска дејност без претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика привремено прекинал со вршењето на дејноста за која е издадена лиценцата (член 83 став (1)).

(3) Глоба во износ од 700 до 1.000 евра во денарска противвредност му се изрекува за прекршок на друштвото класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како мал трговец, глоба во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како среден трговец и глоба во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како голем трговец, кое:

1. не чува копија и не ги направи достапни за увид документите од членот 5 став (1) на Регулаторната комисија за енергетика (член 5 став (2));

2. не достави ревидирани годишни финансиски извештаи за секоја регулирана енергетска дејност одделно до Регулаторната комисија за енергетика и/или не ги објави на својата веб-страница (член 5 став (3));

3. не достави други извештаи, сметки и евиденции по барање на Регулаторната комисија за енергетика (член 5 став (4));

4. не ги применува мерките наложени со одлуката донесена од Регулаторна комисија за енергетика (член 57 став (1));

5. не се придржува кон цените и тарифите утврдени во одлуките што ги донесува Регулаторната комисија за енергетика (член 62 став (9));

6. врши енергетска дејност без да му биде издадена лиценца за вршење на дејноста (член 74 став (1)); и

7. кое не ги исполнува неговите обврски утврдени во издадената лиценца за вршење на енергетска дејност, а за кои не е пропишана посебна санкција во останатите прекршочни одредби од овој закон.

(4) Глоба во износ до 5.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок за дејствата од став (1) на овој член на одговорното лице во друштвото.

(5) Глоба во износ од 2.500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на физичко лице за тргување засновано на внатрешни информации, манипулација на пазарите на големо на електрична енергија и гас, односно обид за манипулација на пазарите на големо на електрична енергија и гас (член 56 ставови (1), (2) и (3)).

(6) Глоба во износ од 1.500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на физичко лице за прекршок за дејствата од став (2) точки 4 и 5 на овој член.

(7) Глоба во износ од 100 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото класифицирано како мал или среден трговец и глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото класифицирано како голем трговец за прекршоците од ставовите (2) и (3) на овој член.

(8) За прекршок од ставовите (2) и (3) на овој член на одговорното лице во друштвото може да му се изрече прекршочна санкција забрана на вршење должност во траење до шест месеци.

(9) Покрај глобата од став (1) на овој член, на учесник на пазарите на големо од членот 56 став (4) од овој закон може да му се изрече и прекршочна санкција забрана на вршење дејност во траење до две години за прекршок за дејствата од член 56 ставови (1), (2) и (3) од овој закон.

Член 299

(1) Енергетските објекти за кои е добиено:

- одобрение за градење или решение за изведување на градба односно поставување на опрема за кои не е потребно одобрение за градење и Решение за согласност за приклучување на преносната или дистрибутивната мрежа или

- овластување за изградба на нови енергетски објекти, согласно Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24) или друг закон, во рок не подолг од 120 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон се сметаат за објекти опфатени односно вклучени во Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година и најдоцна до 15 ноември 2025 година може да поднесат барање за овластување до Министерството.

(2) Во рок од 30 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон операторот на електропреносниот систем и електродистрибутивниот систем согласно членот 87 од овој закон ги вклучуваат во развојните планови, енергетските објекти од ставот (1) на овој член.

(3) Заинтересиран инвеститор до Министерството, може да достави иницијатива за изградба на складиште на електрична енергија како самостојна постројка или како дел од електроцентрала која е во погон од денот на влегувањето во сила на овој закон до 30 септември 2025 година.

(4) Складиштата на електрична енергија за кои е поднесена иницијатива во рокот од ставот (3) на овој член ќе бидат опфатени во Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година.

(5) Во рок од 30 дена од денот на донесувањето на Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година, операторот на електропреносниот систем и електродистрибутивниот систем согласно членот 87 од овој закон ги вклучуваат во развојните планови, складиштата од ставот (4) на овој член.

(6) Во рок од 30 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон единиците на локална самоуправа, Министерството за транспорт, Министерството за животна средина и просторно планирање, операторот на електропреносниот систем, операторот на системот за пренос на природен гас и операторот на електродистрибутивниот систем до Министерството доставуваат извештај за енергетските објектите и статусот на енергетските објекти од ставот (1) на овој член.

(7) Владата до 31 октомври 2025 година на предлог на Министерството го донесува Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година.

(8) Заинтересиран инвеститор до 1 октомври 2025 година до Министерството може да достави иницијатива за вклучување на енергетски објект во Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2026 година.

(9) Општинскиот план за 2026 година единиците на локалната самоуправа го изготвуваат до 1 октомври 2025 година.

(10) Заинтересиран инвеститор до 1 септември 2025 година до единицата на локалната самоуправа може да достави иницијатива за вклучување во општинскиот план за 2026 година.

(11) Операторот на електропреносниот систем во соработка со операторот на електродистрибутивниот систем, по доставено барање од Министерството за потребите за Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година изработуваат интегрална студија од членот 99 став (4) од овој закон до 15 октомври 2025 година.

(12) Операторот на електропреносниот систем во соработка со операторот на електродистрибутивниот систем, по доставено барање од Министерството за потребите за Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2026 година изработуваат интегрална студија од членот 99 став (4) од овој закон до 1 декември 2025 година.

(13) Министерството го доставува Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2026 година до Влада до 15 јануари 2026 година.

(14) Владата го донесува Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2026 година до 31 јануари 2026 година.

(15) Одредбите од членот 87 ставови (17) и (18) од овој закон ќе започнат да се применуваат во рок од осум месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(16) Електронската платформа од членот 87 став (11) од овој закон Министерството ја изработува до 31 декември 2026 година. До изработката на платформата, постапката за доделување на овластување за изградба на нови енергетски објекти ќе се води во хартиена форма.

(17) Правилникот за обновливи извори на енергија (*) донесен согласно со одредбите од Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24) се применува до влегувањето во сила на законот со кој се уредуваат обновливите извори на енергија.